

vlaams.
vredesinstituut

2007

J A A R V E R S L A G

2007

J A A R V E R S L A G

Inhoudstafel

	HET VLAAMS VREDESINSTITUUT OP KRUISSNELHEID	5
1	WAPENHANDEL EN –PRODUCTIE	9
1.1	Het wapenexportbeleid van Vlaanderen en dat van zijn burea	11
1.2	Vlaamse buitenlandse wapenhandel 2006	16
1.3	Macro-economisch onderzoek naar investeringen in militaire O&O	18
1.4	De daling van de Vlaamse vergunde wapenexport in 2005	21
1.5	SIPRI jaarboek 2007	22
2	VREDE IN DE SAMENLEVING	25
2.1	Onderzoeksproject ‘Vrede in Vlaanderen’	26
2.1.1	Vrede in Vlaanderen: opinies en engagementen van Vlamingen inzake vrede en geweld	26
2.1.2	De conferentie over ‘Vrede in Vlaanderen’	28
2.1.2.1	Denken & doen	29
2.1.2.2	Kleine & grote vrede	30
2.2	Vredesopvoeding	31
3	ONDERSTEUNING VAN HET PARLEMENTAIRE WERK	33
3.1	Advies	35
3.1.1	Nauwere samenwerking om exportcontrole te verbeteren	35
3.1.2	Overheidssteun aan militaire projecten in Vlaanderen	37
3.1.3	Samenwerkingsakkoord tussen de Regering van Kroatië en de Vlaamse Regering	39
3.1.4	Principes van goed bestuur inzake wapenhandel: het vooropstellen van administratieve termijnen in de licentieprocedure	41
3.1.5	Advies bij de beleidsbrief 2007-’08 van de minister bevoegd voor buitenlandse wapenhandel	42

3.2	Vragen om onderzoek	44
3.2.1	De Darfur-kwestie	44
3.2.2	Macro-economisch onderzoek naar investeringen in militaire O&O	45
3.3	Documentatiecentrum	45
4	EVALUATIERAPPORT VAN DE WETENSCHAPPELIJKE RAAD	47
4.1	Algemene waardering	48
4.2	Evaluatiemethodologie	49
4.3	Rapporten en nota's die in dit rapport werden geëvalueerd	50
4.4	Algemene bemerkingen	51
4.5	Bemerkingen bij de verschillende onderzoeksrapporten, advies- en achtergrondnota's	53
4.5.1	Onderzoeksrapporten	53
4.5.2	Achtergrondnota's	56
4.5.3	Adviesnota's	57
4.6	Dankwoord	59
4.7	Besluit	60
5	HET INSTITUUT	61
5.1	Situering	62
5.2	De Raad van Bestuur	64
5.3	De Wetenschappelijke Raad	65
5.4	Het Wetenschappelijk Secretariaat	67
5.5	Externe relaties	68
5.5.1	Netwerk	68
5.5.2	Evenementen	70
5.5.3	Communicatie	71
5.5.4	Het Vredesinstituut in de pers	73

6	STRATEGISCH PLAN	75
6.1	Algemene doelstellingen	76
6.2	Onderzoeksparadigma	77
6.3	Strategische doelstellingen en implementatie	77
7	FINANCIEEL VERSLAG	81
8	PUBLICATIES 2007 – OVERZICHT	83
8.1	Nederlandse publicaties	84
8.2	In het Engels vertaalde publicaties	86
9	OVERZICHT ACTIVITEITEN	89

Het Vlaams Vredesinstituut op kruissnelheid

Het Vlaams Vredesinstituut heeft in 2007 zijn eerste volledige werkjaar afgerond. Terwijl 2006 nog in het teken stond van de operationele opstart en eerste oriëntatie van het instituut, werd in 2007 de werking geoptimaliseerd en werden de inhoudelijke krijtlijnen vastgelegd en gestroomlijnd. Hoewel het Vredesinstituut nog steeds een jonge instelling is, kunnen we in dit jaarverslag 2007 een overzicht geven van substantiële onderzoeksresultaten, adviezen, activiteiten en publicaties.

Het oprichtingsdecreet van het Vredesinstituut legt vier opdrachten vast: het instituut voert wetenschappelijk onderzoek uit, documenteert relevante informatiebronnen, informeert en adviseert het Vlaams Parlement en het brede publiek over vredesvraagstukken. Het Vredesinstituut heeft dus zowel wetenschappelijke als politiek-maatschappelijke doelstellingen. Om die doelstellingen waar te maken, streeft het instituut ernaar een wetenschappelijke specialisatie volgens internationale standaarden te combineren met een maatschappelijke relevantie binnen de Vlaamse samenleving. Het instituut analyseert en adviseert het beleid, en maakt de koppeling tussen het wetenschappelijke werk, de politieke wereld, het middenveld en het brede publiek.

Zowel in functie van een duidelijke profilering als een pragmatisch beheer heeft het Vredesinstituut gekozen voor een programma-aanpak van zijn onderzoeksopdracht. Binnen zijn onderzoeksprogramma's ontwikkelt het instituut verschillende projecten en legt het de nodige flexibiliteit aan de dag: met de vinger aan de pols van academisch vredesonderzoek en de actualiteit kunnen nieuwe trends opduiken, overlappingen met bestaande onderzoeksprogramma's aan het licht komen, of onderzoeksresultaten kunnen nieuwe vragen genereren.

Op basis van de onderzoeksresultaten bracht het instituut in 2007 op eigen initiatief advies uit, onder meer met betrekking tot wapenexportcontrole en overheidssteun aan militaire projecten. Ook op vraag van parlement en regering werd over een aantal vredesvraagstukken een advies geformuleerd. Uit een overzicht van de huidige stand van zaken met betrekking tot de uitgebrachte adviesnota's blijkt een reële impact op meerdere beleidsdomeinen.

Dat het Vredesinstituut in 2007 op kruissnelheid kwam, is vele stakeholders niet ontgaan. Vlaamse Volksvertegenwoordigers, administraties, middenveldorganisaties, pers, academische collegae en het bedrijfsleven maakten op presentaties en conferenties kennis met het instituut en zijn onderzoekswerk. Via de website en elektronische nieuwsbrief zijn alle onderzoeksresultaten van het instituut voor iedereen te consulteren. Met het publiceren van een toegankelijke brochure over het onderzoek 'Vrede in Vlaanderen' werd ook een eerste stap gezet in het vertalen van onderzoeksresultaten voor het brede publiek.

In voorliggend jaarverslag worden de belangrijkste ontwikkelingen van het Vredesinstituut samengevat. Een eerste luik licht de inhoud van het werk van het Vredesinstituut toe: de onderzoeksprogramma's, de ondersteuning van het parlementaire werk en een evaluatierapport. Het tweede deel van dit jaarverslag geeft een overzicht van de belangrijkste organisatorische evoluties van het instituut.

Een paraparlementair Vredesinstituut met wetenschappelijk onderbouwde activiteiten die kaderen in een langetermijnvisie, kan gegronde adviezen formuleren, parlement en burgers gedegen voorlichten en de democratische werking van de Vlaamse instellingen versterken. Het instituut wil, met zorg voor de kwaliteit van het uitgevoerde onderzoek en in dialoog met stakeholders in Vlaanderen en de rest van de wereld, op basis van onderzoek bijdragen aan een meer vredevolle mondiale samenleving.

Tomas Baum
directeur

#1

Wapenhandel en -productie

In het programma 'Wapenhandel en -productie' onderzoekt het Vredesinstituut het nationale en internationale juridische kader voor de buitenlandse wapenhandel en volgt het de evoluties op van de wapenproductie en -handel in Vlaanderen.

In augustus 2003 werd Vlaanderen bevoegd voor de licenties voor de in-, uit- en doorvoer van wapens. Het onderzoek van het Vredesinstituut richt zich onder meer op het internationale juridische kader van de controle op buitenlandse wapenhandel. Als lid van internationale organisaties en regimes heeft het federale België heel wat verplichtingen en verbintenissen inzake controle en rapportering. Die worden geïnventariseerd en het belang ervan voor het Vlaams beleid wordt geduid. Daarnaast wordt een stand van zaken opge maakt over de bestaande wetgeving, licentiebehandeling en rapportering in Vlaanderen. Het huidige controlebeleid wordt tegen het licht gehouden en vergeleken met dat in onze buurlanden. Verder schetst het Vredesinstituut het profiel van de buitenlandse handel in militaire goederen en defensiegerelateerde industrie in Vlaanderen. Het instituut publiceert zijn onderzoeksresultaten in rapporten of achtergrondnota's. Standpunten van het Vredesinstituut inzake wapenhandel worden vertaald in adviesnota's.

In 2007 breidde het Vredesinstituut het onderzoeksprogramma verder uit. Een vergelijkende studie met de buurlanden werd afgerond en vervolledigde het drieluik met de analyse van de juridische context en de profielschets die reeds in 2006 werden gepubliceerd. Ook de Engelse vertaling van dit drieluik werd gepresenteerd en maakte onderwerp uit van een internationaal seminarie over de Vlaamse wapenhandel in de Europese context. Daarnaast werden ook de databanken, waarin het instituut gegevens opneemt over de verstrekte en geweigerde wapenhandelvergunningen, verder uitgebouwd. Op basis daarvan werd onder meer een jaarrapport over de Vlaamse buitenlandse wapenhandel in 2006 gepubliceerd.

In de nasleep van een door het instituut uitgebracht advies over overheidssteun aan militaire projecten, werd op vraag van de Subcommissie Wapenhandel van het Vlaams Parlement een onderzoeksproject opgestart over de economische impact van onderzoek en ontwikkeling (O&O) voor de militaire markt.

Verder werd onderzoek verricht naar de daling van de wapenexport in 2005 en werd de samenvatting van het SIPRI Jaarboek 2007 gepubliceerd.

Details over publicaties, netwerking en activiteiten binnen dit onderzoeksprogramma zijn terug te vinden in het tweede luik van dit jaarverslag. In dit hoofdstuk worden opzet en invulling van het onderzoekswerk geduid.

1.1

Het wapenexportbeleid van Vlaanderen en dat van zijn burenen

Het Vredesinstituut startte in 2006 met een vergelijking van de geldende wetgeving inzake wapenexportcontrole in Vlaanderen (België), Luxemburg, Nederland, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en Duitsland. In 2007 stelde het de resultaten van dit vergelijkend onderzoek voor. Een studie van de exportcontroleregimes in de buurlanden verschaft inzicht in 'best practices' en kan op die manier bijdragen tot een verbetering van de organisatie van de controle op wapenhandel in Vlaanderen en tot de ontwikkeling van een coherent Europees controlebeleid. De basis voor het onderzoek is een vergelijking op basis van 10 onderwerpen: de wetgeving, lijsten van militaire goederen, export van militaire goederen en goederen voor tweëerlei gebruik, doorvoercontrole, controle op tussenhandel, catch-all clauses, soorten vergunningen, termijnen, transparantie en strafbepalingen. Voor elk van deze onderwerpen werd een overzicht opgemaakt met betrekking tot de situatie in Vlaanderen en de omringende landen. De onderzoeksresultaten vonden hun neerslag in het rapport 'Een vergelijkende studie van het wapenexportcontrolebeleid: Vlaanderen en zijn burenen'.

Aangezien alle besproken landen lid zijn van de internationale regimes en de Europese Unie, die beide de controle op wapenhandel trachten te harmoniseren, zijn er een aantal gelijkenissen in de betreffende wetgeving van deze landen. Zo valt controle op de handel in **producten voor tweëerlei gebruik** onder de eerste pijler van de Europese Unie en wordt die door de Europese communautaire wetgeving gereguleerd. De lidstaten staan in voor de uitvoering van het Europese beleid. De basis van de wetgeving over de handel in goederen voor tweëerlei gebruik is dus voor alle lidstaten van de Europese Unie gelijk. De mogelijkheid bestaat wel om de wetgeving aan te vullen met nationale bepalingen. Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk hebben dit gedaan, onder meer door extra producten toe te voegen aan de lijst van te controleren goederen. De verschillen in het controleregime van de Europese lidstaten op handel in producten voor tweëerlei gebruik zijn echter klein.

De **handel in militair materieel** maakt geen deel uit van de eerste pijler van de Europese Unie en behoort toe aan de nationale bevoegdheid van de lidstaten. De Europese Unie en de internationale regimes trachten de nationale controle te stroomlijnen door te controleren goederen en criteria waaraan vergunningsaanvragen moeten worden getoetst, op te lijsten. De Europese gedragscode legt een gezamenlijk overeengekomen lijst van goederen en beoordelingscriteria vast, die voor de lidstaten als leidraad dienen bij de verwerking van de vergunningsaanvragen voor de uitvoer van militaire goederen.

In België is de **Europese gedragscode** omgezet in wetgeving. In de andere besproken lidstaten is de gedragscode niet in de wetgeving opgenomen en is ze dus niet juridisch afdwingbaar. In deze lidstaten wordt wel in politieke documenten, waarin de nationale beoordelingscriteria beschreven staan, verwezen naar de criteria van de EU-gedragscode. Door politieke criteria in de wetgeving op te nemen, laat België minder ruimte voor de uitvoerende macht dan andere landen. Dit betekent echter niet dat de beoordelingscriteria die in Vlaanderen toegepast worden, strenger zijn dan elders. Alle in het rapport besproken landen geven aan de Europese criteria in de praktijk toe te passen. Soms worden de criteria uit de Europese gedragscode aangevuld met nationale criteria.

Elk land hanteert een heel eigen **procedure**. Twee landen vallen op in de vergelijking van procedures voor de beoordeling van vergunningsaanvragen. In Frankrijk is de exportvergunning de laatste stap in een licentieprocedure die uit vier verschillende fasen bestaat. Eerst wordt de betrouwbaarheid van de handelaar gecontroleerd, daarna is een vergunning vereist voor het onderhandelen van een contract, vervolgens is er een vergunning nodig voor het afsluiten van een contract en slechts in laatste instantie kan er een exportvergunning aangevraagd worden. Duitsland wijkt af omwille van zijn strengere controle op oorlogswapens. Voor deze oorlogswapens geldt, bovenop de controle op de handel in militair materieel, een strenger regime onder de wet op oorlogswapens. Tot deze oorlogswapens behoren nucleaire, biologische en chemische wapens die ook in alle andere landen strenger gecontroleerd worden, maar ook ander militair materieel zoals handgranaten, machinegeweren, tanks of gevechtsvliegtuigen.

Vastgelegde **termijnen** voor het behandelen van exportvergunningen zijn eerder uitzonderlijk. Het Verenigd Koninkrijk is binnen de scope van het onderzoek het enige land dat specifieke administratieve termijnen vooropstelt voor de duur van de behandeling van vergunningsaanvragen. In Nederland stelt de Algemene Wet Bestuursgrens grenzen aan de redelijke termijn voor de administratieve behandeling van dossiers. Hoewel het moeilijk is om welbepaalde termijnen bij wet vast te leggen, biedt het vooropstellen van termijnen een zekere houvast voor bedrijven, die op deze manier kunnen inschatten hoeveel tijd een vergunningsprocedure in beslag neemt.

Vlaanderen wijkt niet fundamenteel af van andere landen, wat de procedure betreft die vergunningsaanvragen doorlopen. Wat wel opvalt, is dat in Vlaanderen geen andere ministeries worden betrokken bij de beoordeling van vergunningsaanvragen. Bij het behandelen van dergelijke aanvragen dienen aspecten uit verschillende beleidsdomeinen in rekening te worden gebracht en bovendien ligt de controle op wapenhandel in Vlaanderen, net zoals in andere landen, politiek gevoelig. Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Nederland vragen voor gevoelige dossiers het advies van verschillende ministeries, zodat maximaal gebruik wordt gemaakt van de aanwezige expertise en de politieke verantwoordelijkheid enigszins gedeeld wordt. Meestal gaat het om een wisselwerking tussen het ministerie van Buitenlandse Zaken, het ministerie van Economie en het ministerie van Defensie. In Nederland, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk is soms ook het ministerie voor Ontwikkelingssamenwerking betrokken. Duitsland heeft een controleagentschap

opgericht voor de beoordeling van vergunningsaanvragen. Dit agentschap is ondergeschikt aan het ministerie van Economie en Technologie, en kan advies vragen aan het ministerie van Defensie en Buitenlandse Zaken. In Frankrijk en Duitsland worden daarnaast speciale commissies in het leven geroepen, die zich over de gevoelige dossiers buigen en waarbij alle relevante ministeries betrokken zijn. Sinds kort laat ook de Vlaamse minister van Economie, Ondernemen, Wetenschap, Innovatie en Buitenlandse Handel, die de politieke verantwoordelijkheid draagt, zich voor gevoelige dossiers bijstaan door een adviescommissie. Deze commissie is samengesteld uit leidende ambtenaren van het departement Internationaal Vlaanderen, het departement Economie, Wetenschap en Innovatie en het Instituut voor de aanmoediging van Innovatie door Wetenschap en Technologie in Vlaanderen. Die departementen staan minstens gedeeltelijk onder voogdij van dezelfde minister. Hoewel de oprichting van een dergelijke adviescommissie zinvol is, wijkt de samenstelling af van wat in andere landen gebruikelijk is.

De lijst van gecontroleerde militaire goederen die in Vlaanderen gehanteerd wordt, wijkt niet zo veel af van de Europese lijst. Vlaanderen heeft wel een breed geïnterpreteerde **catch-all clause**, waardoor goederen die niet op de lijst van militaire goederen of op de Europese lijst van producten voor tweërlei gebruik voorkomen, toch onder controle kunnen worden geplaatst omwille van hun militair eindgebruik. Enkel Duitsland heeft ook een catch-all clause die van toepassing is op militair materieel. Duitsland heeft deze clause veel strikter gedefinieerd in haar wetgeving, waardoor ze op minder goederen van toepassing is. Ten eerste heeft Duitsland een duidelijke definitie van wat militair gebruik betekent. Ten tweede is de Duitse catch-all clause enkel van toepassing op goederen die bestemd zijn voor de Duitse lijst van meest gevoelige bestemmingen, die de lijst van landen onder wapenembargo aanvult. De catch-all clause voor producten voor tweërlei gebruik is vastgesteld in de Europese verordening 1334/2000 en is dus voor alle lidstaten gelijk.

De controle op **doorvoer** van militaire goederen is in Vlaanderen enkel vergunningplichtig indien het land van herkomst en/of bestemming een niet-EU lidstaat is én er bovendien een bepaalde handeling of een verandering van transportmiddel plaatsvindt. De vergelijking met het doorvoerbeleid in de buurlanden, brengt een interessante aanvulling in het Nederlandse beleid aan het licht. In Nederland is doorvoer vergunningplichtig indien het land van herkomst én bestemming geen EU- of NAVO-lidstaat is (en ook geen bevriende lidstaat), en indien er een bewerking plaatsvindt of de goederen een lange tijd in Nederland verblijven. Nederland voert echter een meldplicht in voor de niet-vergunningplichtige doorvoer. Het gaat om doorvoer met overlading, waarbij de goederen slechts korte tijd in Nederland verblijven, ongeacht de herkomst of de bestemming van de goederen. Op die manier heeft de Nederlandse overheid een goed zicht op de militaire goederen die via het land getransporteerd worden. Bovendien stelt het Nederland in staat om indien nodig een ad-hoc vergunningplicht op te leggen voor de niet-vergunningplichtige doorvoer.

De BLEU en de Benelux zijn economische unies binnen de Europese Unie, waarbinnen andere regels gelden betreffende de uitvoer en doorvoer voor goederen met een militaire toepassing. De Belgisch-Luxemburgse Economische Unie (BLEU) en de Economische Unie tussen België, Nederland en Luxemburg (Benelux) zijn opgericht om de interne grensbelemmeringen voor buitenlandse handel weg te werken. De handel tussen Benelux-landen is vrij, met inbegrip van de handel in militaire goederen. In tegenstelling tot de regels binnen de Europese Unie, geldt voor handel in militair materieel in de Benelux dus geen uitzondering.

Op Europees niveau werd in juni 2003 een Gemeenschappelijk Standpunt aangenomen om de **controle op tussenhandel** te versterken. Alle lidstaten hebben er zich politiek toe verbonden om nationale maatregelen te nemen om toezicht te houden op tussenhandel. België heeft net als Luxemburg dit Gemeenschappelijk Standpunt nog niet geïmplementeerd. De wetgeving in Nederland, Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk is in overeenstemming met de Europese afspraken. De controle op tussenhandel werd in België bij de bevoegdheidsoverdracht niet mee overgedragen naar de regio's en valt dus onder federale bevoegdheid. De enige manier waarop tussenhandel in België momenteel gecontroleerd wordt, is door de uitreiking van een voorafgaande vergunning door de federale Minister van Justitie. Een Belg, iemand die in België verblijft of iemand die in België handel drijft, mag geen militair materieel verhandelen, uitvoeren, leveren of hierbij als tussenpersoon optreden zonder deze vergunning. Hierbij worden in België wel de (tussen)handelaars gecontroleerd, maar niet de tussenhandelstransacties. De wetgeving in België is daarom in strijd met het Gemeenschappelijk Standpunt van de Europese Unie dat bepaalt dat vergunningen vereist zijn voor specifieke tussenhandelstransacties. Bij de ontwikkeling van wetgeving ter bestrijding van illegale tussenhandel dienen volgende vragen gesteld te worden: heeft de controle op tussenhandel enkel betrekking op transacties tussen twee niet-EU lidstaten zoals dit in Duitsland het geval is, gaat het om transacties tussen twee derde landen (buiten de eigen staat) zoals in het Verenigd Koninkrijk, of dienen de goederen zich juist wel op het eigen grondgebied te bevinden, zoals in Frankrijk het geval is? Verder dient de extra-territoriale toepassing van de controle op tussenhandel duidelijk gedefinieerd te worden, en is het belangrijk om te bepalen of ook de tussenhandel in goederen voor tweërlei gebruik onder controle geplaatst wordt.

Een belangrijk element in het controleregime van Vlaanderen, de andere gewesten en de buurlanden van België is de **transparantie**. Sinds de regionalisering van de controle op in-, uit- en doorvoer van goederen voor militair gebruik heeft Vlaanderen veel aandacht besteed aan transparantie door gedetailleerde informatie te verstrekken over vergunde en geweigerde in-, uit- en doorvoervergunningsaanvragen. Hoewel de wettelijke bepalingen momenteel voor de drie gewesten identiek zijn, loopt de rapportering in de praktijk sterk uiteen. De rapporten van het Waalse gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn minder gedetailleerd dan de Vlaamse rapportering. Vlaanderen rapporteert net als Nederland over individuele vergunningen, daar waar in de andere gewesten en ook in de andere besproken landen vergunningen gegroepeerd worden per land van bestemming. Hierdoor is er voor de Vlaamse handel in militaire goederen gedetailleerde informatie

beschikbaar. Sinds maart 2007 rapporteert de Vlaamse Regering ook over vergunningen voor goederen voor tweeeërlei gebruik. Toch is er nog steeds ruimte voor verbetering. Ten eerste worden in de andere besproken landen tijdelijke vergunningen opgenomen in de rapportering, daar waar dit in Vlaanderen en de andere Belgische gewesten niet het geval is. Ten tweede worden geweigerde vergunningen weliswaar opgenomen in de Vlaamse rapportering, maar de reden voor de weigering wordt in tegenstelling tot de buurlanden van België niet vermeld.

Tot slot zijn er in alle landen **strafbepalingen** die gelden bij overtredingen op de wetgeving in verband met wapenhandel. De maximumstraffen die in Vlaanderen van kracht zijn, zijn vergelijkbaar met de straffen in de buurlanden van België. De maximale boete werd in de Belgische wetgeving relatief hoog gelegd (5.500.000 euro), al gelden er in het Verenigd Koninkrijk en Duitsland maximumboetes waarvan de hoogte niet vastgelegd werd. In Vlaanderen worden zoals in de meeste besproken landen ook administratieve straffen opgelegd. De maximum gevangenisstraf voor inbreuken op de in-, uit- en doorvoerwet voor militair materieel ligt vast op 5 jaar daar waar dit in de buurlanden van België uiteenloopt tussen 5 en 10 jaar.

De invloed van het gemeenschappelijke internationale kader op de wetgeving van de besproken landen inzake controle op wapenexport is duidelijk. Op een aantal vlakken, zoals de definiëring van de begrippen in- en uitvoer, de lijsten van gecontroleerde goederen, de controle op de handel in goederen voor tweeeërlei gebruik of de criteria voor de beoordeling van vergunningsaanvragen hebben de besproken lidstaten van de Europese Unie hun beleid in mindere of meerdere mate afgestemd op internationale afspraken die gemaakt werden binnen de Europese Unie of de internationale regimes. Het is belangrijk om de internationaal vooropgestelde regulering als een ondergrens te interpreteren, als een kader dat de minimale voorwaarden schetst. Exportcontroleregimes in de lidstaten moeten minstens voldoen aan de vooropgestelde Europese of andere internationale vereisten. Voor thema's waarvoor geen internationale wetgeving bestaat, zoals doorvoer van militaire goederen, het gebruik van termijnen voor vergunningsprocedures of de strafbepalingen, loopt het beleid in de landen in dit onderzoek ver uit elkaar.

Uit de onderzoeksresultaten blijkt ook dat bij het opstellen van een Vlaams decreet inzake wapenhandel het internationale referentiekader van primordiaal belang is. Het ontwerpen van een eigen decreet biedt bovendien de mogelijkheid de Europese en internationale logica door te trekken en rekening te houden met de beste praktijken van andere EU-lidstaten. De evaluatie in het onderzoek van het Vredesinstituut maakt duidelijk dat het huidige Vlaamse exportcontrolebeleid, gebaseerd op de Belgische wetgeving, vergelijkbaar is met dat van de buurlanden en niet het meest stringente in de Europese Unie is. Met betrekking tot interministeriële samenwerking, doorvoercontrole, controle van de tussenhandel en rapportering zou nieuwe wetgeving de opportuniteit bieden om voorbeelden uit het buitenland over te nemen en het kader voor exportcontrole te verbeteren.

Meer informatie

*Een vergelijkende studie van het wapenexportcontrolebeleid: Vlaanderen en zijn burens
(Onderzoeksrapport)*

Vlaams Vredesinstituut, Brussel, 26 maart 2007

ISBN 9789078864011 – 162 p.

1.2

Vlaamse buitenlandse wapenhandel 2006

Het Vredesinstituut publiceerde in 2007 zijn eerste jaarrapport 'Vlaamse buitenlandse wapenhandel'. Het jaarrapport omvat de cijfers met betrekking tot in-, uit- en doorvoer van militair materieel in 2006, en een diepgaande analyse van die cijfers.

In 2006 werden voor ongeveer 370 miljoen euro aan vergunningen voor buitenlandse wapenhandel verstrekt in Vlaanderen. Het gaat om 256 invoervergunningen (28,5 miljoen euro), 181 uitvoervergunningen (199,6 miljoen euro) en 34 doorvoervergunningen (142,3 miljoen euro). In 2006 werden 9 vergunningsaanvragen geweigerd (1,9% van alle aanvragen) met een gezamenlijke waarde van 18,7 miljoen euro (4,8% van de totale waarde).

De waarde van Vlaamse **invoervergunningen** was in 2006 gestegen ten opzichte van 2005 (+17%). Het ging daarbij voornamelijk om invoervergunningen voor kleine wapens, munitie en accessoires voor deze wapens met als eindgebruiker Vlaamse handelaars en particulieren en om een aantal waardevolle invoervergunningen voor (onderdelen van) militaire voertuigen met als eindgebruiker de Vlaamse defensiegerelateerde industrie. Deze ingevoerde militaire goederen waren hoofdzakelijk afkomstig uit de Verenigde Staten en Europese landen (vooral Duitsland en Zwitserland). Opvallend was verder de invoer van militair materieel uit Israël (beeldvormingsapparatuur en *target acquisition* materieel) en China (kleine wapens, munitie en accessoires voor deze wapens).

In 2006 was de waarde van de Vlaamse **wapenexport** gevoelig gestegen ten opzichte van 2005 (+28%). Deze stijging was het gevolg van vier factoren: een stijging van de waarde van uitgevoerde visualisatieschermen, de eerste uitvoervergunningen voor vliegtuigen-onderdelen in het kader van het A400M-project van Airbus en twee uitzonderlijk waardevolle uitvoervergunningen (één vergunning voor infrarood- en warmtebeeldapparatuur en

militaire elektronica bestemd voor Duitsland en één vergunning voor luchthavenverlichting en -afbakening voor Amerikaanse militaire basissen in Koeweit).

Uitvoervergunningen werden hoofdzakelijk voor visualisatieschermen aangevraagd (meer dan de helft van het totaal aantal en de totale waarde van verstrekte uitvoervergunningen in 2006). Verder werden in 2006 ook in belangrijke mate uitvoervergunningen aangevraagd voor militaire elektronica, beeldvormingsapparatuur, vliegtuigonderdelen, (onderdelen voor) militaire voertuigen, en luchthavenverlichting en -afbakening die onder de Belgische catch-all clause valt. Deze militaire goederen waren hoofdzakelijk bestemd voor klanten in de Europese Unie (vooral Duitsland, Verenigd Koninkrijk en Frankrijk) en Noord-Amerika (Verenigde Staten). Samen namen deze twee regio's meer dan 80% van de totale waarde van wapenexport in 2006 voor hun rekening. In mindere mate werd ook militair materieel uitgevoerd naar het Midden-Oosten (Israël en Koeweit), de overige Aziatische landen (bv. India, Japan en Singapore) en Latijns-Amerika (vooral Chili).

Vlaamse militaire goederen worden voornamelijk ingebouwd in grotere systemen. De uitvoer van deze goederen is dan ook vaak bestemd voor buitenlandse defensiegerelateerde bedrijven. Zo zijn de drie belangrijkste eindgebruikers van het militair materieel dat vanuit Vlaanderen wordt uitgevoerd de industrie van de Verenigde Staten, Duitsland en Frankrijk. Aangezien de industrie vaak wordt opgegeven als de eindgebruiker van Vlaamse militaire producten is de problematiek van de controle op het eindgebruik en wederuitvoer erg relevant voor Vlaanderen. Analyses van het Vredesinstituut hebben aangetoond dat bij meer dan driekwart van de waarde van de Vlaamse wapenexport de industrie of een handelaar in landen waarvoor enkel een internationaal invoercertificaat vereist is, wordt opgegeven als eindgebruiker van de vergunde goederen. Dit betekent dat voor meer dan driekwart van de Vlaamse wapenexport de ethische afweging op het uiteindelijk eindgebruik en wederuitvoer wordt overgedragen aan buitenlandse overheden. Verder is het onduidelijk in hoeverre de controle op het eindgebruik en de wederuitvoer waar geen andere overheid voor verantwoordelijk is (i.c. landen waarvoor een certificaat van eindbestemming vereist is), wordt opgevolgd door de Vlaamse overheid.

De afgelopen jaren kende Vlaanderen een sterke daling van het aantal verstrekte **doorvoervergunningen** voor militaire goederen. In 2006 was deze daling van het aantal doorvoervergunningen gestabiliseerd (-3%), maar was er wel een sterke stijging van de waarde van doorvoervergunningen. De waarde van doorvoervergunningen schommelt sterk van jaar tot jaar. De toename van deze waarde in 2006 was voornamelijk het gevolg van de doorvoer van militaire voertuigen van Zweden naar Liberia en daarna terug naar Zweden. Gezien het beperkt aantal doorvoervergunningen is het moeilijk om de Vlaamse doorvoer te karakteriseren. We kunnen uit de beschikbare gegevens wel afleiden dat vaak militaire voertuigen worden doorgevoerd via Vlaanderen en dat krijgsmachten de belangrijkste eindgebruikers zijn van via Vlaanderen doorgevoerde militaire goederen. Verder valt op dat, terwijl de Vlaamse wapenexport vooral bestemd is voor klanten in de Europese Unie en de Verenigde Staten, de Vlaamse vergunningplichtige doorvoer ook voor minder vanzelfsprekende landen en regio's bestemd is, zoals Sub-Sahara Afrika.

In 2006 werden een aantal Vlaamse uitvoer- en doorvoervergunningen verstrekt voor **opmerkelijke bestemmingslanden en eindgebruikers**. Er is echter te weinig publieke informatie aanwezig om de wenselijkheid van deze vergunningen te evalueren. De verbeteringen aan de rapportagewijze van de Vlaamse Regering in 2006 ten spijt, blijven belangrijke onvolkomenheden bestaan op het vlak van transparantie van de Vlaamse wapenexport. Deze transparantie is noodzakelijk om een degelijke parlementaire controle op het Vlaams exportbeleid toe te laten.

Hoewel vaak hoogtechnologisch van aard en niet altijd gepercipieerd als ‘wapen’, zijn vergunningplichtige goederen geen alledaagse of onschuldige producten, getuige ook de Europese en internationale aandacht voor een wetgevend kader en performante controle. Door hun militair gebruik of mogelijke militaire toepassing heeft de handel in deze goederen belangrijke implicaties voor de veiligheid in Vlaanderen en de wereld en voor het welzijn van alle burgers. De handel in militair materieel, het bijhorende vergunningbeleid en de gemaakte afwegingen verdienen dan ook de nodige aandacht. Met de publicatie van een jaarlijks rapport wil het Vredesinstituut een instrument aanreiken dat bijdraagt tot een versterking van de parlementaire en maatschappelijke controle op de Vlaamse buitenlandse wapenhandel. Vlaanderen kan zo stappen zetten om de hoogste standaarden na te streven en actief te werken aan de uitbouw van een vredeseconomie.

Meer informatie

Vlaamse buitenlandse wapenhandel 2006 (Onderzoeksrapport)

Vlaams Vredesinstituut, Brussel, 15 maart 2007

ISBN 9789078864042 – 98 p.

1.3

Macro-economisch onderzoek naar investeringen in militaire O&O

Op initiatief van de Subcommissie Wapenhandel heeft het Vlaams Parlement het Vredesinstituut verzocht een internationaal vergelijkend onderzoek te verrichten naar investeringen in onderzoek en ontwikkeling (O&O) die de defensie-industrie ten goede komen. Tijdens de vergadering van de Subcommissie op 1 maart 2007 en op een bespreking met de leden en de secretaris van de Subcommissie op 19 april 2007 werd de vraag

geconcretiseerd als onderzoek naar de macro-economische impact van investeringen in militaire O&O.

De keuze om bij dit onderzoek een economische focus te hanteren, strookt met de politieke realiteit in Vlaanderen. Aangezien binnen de Belgische federale staatsstructuur de Vlaamse overheid niet bevoegd is voor landsverdediging en internationale veiligheid, maakt de eigenlijke politiek-strategische keuze of en hoeveel geïnvesteerd wordt in het militaire apparaat geen deel uit van de overwegingen op het Vlaamse bestuursniveau. In de Vlaamse context wordt het debat over militaire investeringen herleid tot een economische opportunitetsafweging, waarbij argumenten als tewerkstelling, technologische innovatie en economische groei worden gehanteerd. Onderliggend gaat het debat niet alleen over investeringen door bedrijven of beleggers, maar ook over het aanwenden van het geld van de belastingbetaler in de vorm van risicodekking door de overheid, fiscale voordelen of rechtstreekse overheidsinvesteringen.

De keuze om de impact van militaire O&O-investeringen in dit onderzoek economisch te benaderen, heeft niet enkel een intra-Belgische relevantie, maar sluit ook aan bij een wetenschappelijk debat dat onder economen wordt gevoerd. Een aantal recente studies heeft er de aandacht op gevestigd dat verschillende onderzoekers, afhankelijk van de gehanteerde uitgangspunten, modellen of data, de economische impact van militaire uitgaven, en van militaire O&O in het bijzonder, diametraal tegenovergesteld inschatten. Men is het zowel oneens over of er al dan niet een impact is, als over of een eventuele impact positief of negatief is. Er zijn blijkbaar nog geen onbetwiste modellen voorhanden en het blijkt geen evidentie om toereikende data te genereren.

Het ligt buiten de reikwijdte van dit onderzoeksproject om een betrouwbare algemene dataset samen te stellen. Evenmin is het de bedoeling een model toe te passen of te ontwikkelen dat op voorhand gedoemd is betwistbaar te blijven. Veeleer vormt het fundamentele wetenschappelijke debat zelf voorwerp van onderzoek. Het onderzoeksmateriaal is dus niet de empirische data over militaire investeringen op zich, maar de wetenschappelijke productie en expertise over dit onderwerp. De verschillen in benadering worden blootgelegd en geanalyseerd.

Naast een analyse van en bijdrage tot de wetenschappelijke debatten onder economen, wordt de economische kant van het verhaal ook gesitueerd binnen het bredere maatschappelijke debat over het onderwerp. Het schetsen van de context waarbinnen het economische debat zich afspeelt en van de interactie tussen wetenschap en maatschappij, laat toe om ook ethische, strategische of veiligheidsoverwegingen binnen te brengen in het economische debat.

Aan de basis van de wetenschappelijk afbakening liggen twee argumenten die vaak gehanteerd worden in het maatschappelijke debat over de wenselijkheid van overheidssteun aan O&O in de militaire sector.

Een argument dat wordt gebruikt door *believers* in de meerwaarde van militaire O&O, luidt dat baanbrekend technologisch onderzoek veelal in de militaire sector plaatsvindt en daarna toepassingen vindt in de civiele sector (*spin-offs*). Heel wat technologische ontwikkelingen in onze samenleving zouden er nooit gekomen zijn zonder investeringen in militair onderzoek. Daarbij wordt verwezen naar internet, GPS, satelliettoepassingen, enz. De innovatieve O&O-omgeving in de militaire sector zou dan te danken zijn aan het feit dat tijdsdruk, financiële beperkingen en de nood aan opbrengst er minder groot zijn dan in de civiele sector. Hierdoor geldt de militaire markt als avant-garde van de technologische ontwikkeling.

Een argument dat wordt gebruikt door *disbelievers* in de meerwaarde van militaire O&O, luidt dat investeringen in militaire O&O macro-economisch niet rendabel zijn. Zowel de directe resultaten van militair onderzoek als zijn eventuele civiele toepassingen zijn onbepaald in verhouding tot de middelen die erin worden geïnvesteerd. De disproportioneel hoge kost van innovatie via de militaire sector is niet te verantwoorden op grond van een zuiver economische kosten-batenanalyse. Sommigen beweren bovendien dat militaire O&O niet (langer) de civiele technologische innovatie aandrijft maar andersom (*spin-ins*), dat investeringen in de militaire O&O de civiele sector schade berokkenen (*crowding-out*), dat eventuele militaire vindingen zeer moeilijk doorstromen (geheimhouding uit veiligheids-overwegingen) en dat een eventuele bijdrage enkel te danken is aan het aanwenden van het geld van de belastingbetaler (zowel voor de O&O als voor de afname van het eindproduct).

Hoewel niet diametraal in tegenspraak, staan beide standpunten in een paradoxale verhouding tot elkaar. Leidt militaire O&O tot technologische doorbraken die in de civiele sector niet haalbaar zijn? Of zou rechtstreekse civiele O&O mits gelijke inzet van middelen tot dezelfde of zelfs betere resultaten leiden? In welke mate leiden militaire projecten tot een civiele toepassing? Is het, op basis van economische argumenten, zinvol om in militaire O&O te investeren? Wie wordt er beter van en wie betaalt de rekening?

Om deze vragen te duiden en mogelijke benaderingen te analyseren, wordt geopteerd voor een macro-economische benadering. Wanneer men zich zou toespitsen op de bedrijfsvoering of de rendabiliteit op bedrijfsniveau binnen de defensie-gerelateerde industrie, zou men mogelijk tot andere conclusies kunnen komen. Vanuit de optiek van eventuele overheidssteun is het echter relevanter om de impact op tewerkstelling, groei of innovatie op macro-economisch vlak in ogenschouw te nemen.

Het vertrekpunt van dit onderzoek is de bestaande wetenschappelijke expertise over macro-economische kosten en baten van investeringen in militaire O&O. Het is de bedoeling om het debat over dit onderwerp te verrijken door verschillende argumentaties bij elkaar te brengen en met elkaar te confronteren.

In 2007 werd een literatuurstudie opgestart waarin de relevante wetenschappelijke literatuur over het onderwerp wordt geïnventariseerd, geanalyseerd en gesynthetiseerd. Bij de analyse wordt onder meer gelet op de gebruikte modellen, het gewicht dat aan de verschillende factoren wordt gegeven, de benadering van causaliteit, het in rekening

brengen van civiele O&O, enz. De synthese houdt voornamelijk in dat wordt aangetoond welke debatten worden gevoerd en eventueel welke verschillende debatten naast elkaar bestaan. De studie kan tevens leiden tot nieuwe onderzoeksvragen of suggesties voor verder onderzoek. De literatuurstudie werd uitbesteed aan de professoren Paul Dunne en Derek Braddon van de University of West England. Dit onderzoeksproject loopt van september 2007 tot maart 2008.

1.4

De daling van de Vlaamse vergunde wapenexport in 2005

Uit de periodieke verslagen van de regering blijkt dat de vergunde Vlaamse wapenexport sinds 1994 een exponentiële toename kende. In 2005 zette deze trend zich echter niet verder, maar deed zich een spectaculaire daling van de Vlaamse wapenexport voor. Op nauwelijks één jaar tijd daalde de waarde van de vergunningen voor Vlaamse wapenexport met maar liefst 67% (een daling van meer dan 300 miljoen euro in absolute termen). Tot op heden blijft het onduidelijk wat de oorzaak was van deze spectaculaire daling. Het Vredesinstituut ging in 2007 in een achtergrondnota op zoek naar de redenen voor deze daling. Rapportering van correcte cijfers, inzicht in de praktijk en verklaringen voor belangrijke trends, zijn essentieel voor een goede parlementaire controle op het Vlaams vergunningbeleid. Het Vredesinstituut wil met deze achtergrondnota een systematische aanpak en analyse toevoegen aan het debat.

In eerste instantie werden de lessen overlopen die kunnen worden getrokken uit de beschikbare publieke cijfergegevens en vervolgens werden de belangrijkste hypothesen voor deze daling geanalyseerd. In de mate van het mogelijke werden deze hypothesen getoetst aan het beschikbare cijfermateriaal. Op basis van deze oefening kon het instituut een aantal hypothesen verwerpen of tenminste nuanceren. Andere hypothesen konden (nog) niet worden ontkracht op basis van publiek beschikbare gegevens. In principe moet de overheid in staat zijn een sluitende verklaring te geven voor de daling. Op vragen vanuit het parlement kwamen echter nog geen overtuigende verklaringen.

Meer informatie

De daling van de Vlaamse vergunde wapenexport in 2005: kadering en hypothesen (Achtergrondnota) – Vlaams Vredesinstituut, Brussel, 5 oktober 2007

1.5

SIPRI jaarboek 2007

Al sinds 1969 publiceert het Zweedse SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute) elk jaar een 'SIPRI Yearbook'. SIPRI-onderzoekers en onafhankelijke experts bundelen in het jaarboek objectieve gegevens en uitgebreide analyses over de voornaamste aspecten van wapenbeheersing, vrede en veiligheid.

Het Vlaams Vredesinstituut verzorgt sinds 2005 de Nederlandse vertaling en publicatie van de samenvatting van dit jaarboek. De jongste editie werd door het instituut gepubliceerd in oktober 2007.

Het SIPRI Yearbook 2007 bevat brongegevens over onderwerpen als wereldwijde militaire uitgaven, internationale wapenleveringen, wapenproductie, nucleaire bewapening en multilaterale vredesoperaties in combinatie met een overzichtsanalyse van de belangrijkste aspecten van wapenbeheersing, vrede en internationale veiligheid.

Centraal in het SIPRI Yearbook 2007 staat het begrip 'risico' en het bijbehorende taalgebruik dat nieuwe perspectieven voor het openbare veiligheidsbeleid opent. Er wordt dieper ingegaan op het risicokader, de uitdagingen bij het stellen van prioriteiten, het gevaar van misrekening en de voordelen van een risicoperspectief om de manier bij te sturen waarop overheden en regionale en internationale samenwerkingsorganisaties proberen de veiligheid te verbeteren. Een voordeel van een veiligheidsanalyse die risico's als uitgangspunt neemt, is dat er rekening kan worden gehouden met een snel evoluerende reeks beleidsuitdagingen, waarvan vele niet noodzakelijk worden gezien als 'een bedreiging' in de traditionele betekenis van het woord.

Enkele van deze uitdagingen worden in het *Yearbook* onder de loep genomen. Zo wordt de nadruk gelegd op het verband tussen energie en veiligheid. Ook wordt het risico onderzocht dat wordt gevormd door de vele soorten niet-militair materiaal dat vernietigende militaire toepassingen kan hebben en worden aanbevelingen geformuleerd over hoe de kansen kunnen worden beperkt dat dit materiaal in terroristische handen valt. Bovendien komt de nooit eerder geziene invloed aan bod die transnationale factoren, zoals vluchtelingen en andere migranten, de nieuwe, wijdverspreide beschikbaarheid van globale communicatiemiddelen en de geheime invloed van buitenlandse staten, uitoefenen op grote hedendaagse gewapende conflicten.

Een risicobenadering van veiligheidsanalyses heeft ook gevolgen voor overheidsuitgaven. In het jaarboek worden vooral vragen gesteld bij de rendabiliteit van militaire uitgaven om risico's voor mensenlevens te beperken. Betrouwbare informatie is essentieel voor het inschatten van risico's: er wordt onderzocht hoe landen ervoor proberen te zorgen dat hun inlichtingen- en veiligheidsdiensten democratisch aansprakelijk zijn.

Naast de gebruikelijke hoofdstukken over de beheersing van conventionele, chemische en biologische wapens, bevat deze uitgave van het jaarboek in een bijlage ook een lijst met alle wereldwijd bestaande voorraden nucleaire splijtstoffen en de veiligheidsrisico's die ze vormen, alsook met de internationale inspanningen die het gebruik van draagbare luchtverdedigingssystemen of MANPADS door terroristen moeten beperken. Verder wordt de uitvoering en inhoud van resolutie 1540 van de VN-Veiligheidsraad (over de non-proliferatie van massavernietigingswapens aan niet-statelijke actoren) onderzocht en worden enkele problemen rond deze vernieuwende poging om via de VN-Veiligheidsraad algemeen toepasbare wetten op te stellen nader belicht.

Het jaarboek bevat ook een overzicht van de ontwikkelingen in de Euro-Atlantische veiligheid. Vier regionale instellingen uit de voormalige sovjetregio die samenwerken rond veiligheid, worden vergeleken aan de hand van nieuwe analysemiddelen die SIPRI ontwikkelde om regionale samenwerking te evalueren. Tot slot worden de gevolgen van de veranderende aard van gewapende conflicten onderzocht. Zo wordt de vraag gesteld of de standaarddefinitie van gewapend conflict, en dan vooral het criterium dat ten minste een van de conflictpartijen een staat moet zijn, tegenwoordig niet te beperkt is om relevante conflictgegevens op te leveren.

Meer informatie

*SIPRI Yearbook 2007 – Armaments, Disarmament and International Security –
(Samenvatting in het Nederlands)
Vlaams Vredesinstituut, Brussel, 25 oktober 2007*

#2

Vrede in de samenleving

2.1

Onderzoeksproject 'Vrede in Vlaanderen'

2.1.1 Vrede in Vlaanderen: opinies en engagements van Vlamingen inzake vrede en geweld

De basis voor het programma 'Vrede in de samenleving' is het project 'Vrede in Vlaanderen'. Dit omvat een sociologisch onderzoek naar de betekenis van vrede voor Vlamingen en hun houding ten opzicht van gebruik van geweld. Zowel aspecten van de 'Grote Vrede' (internationale betrekkingen) en de 'kleine vrede' (de dagelijkse leefomgeving) als de relatie tussen beide komen aan bod. Dit onderzoek in samenwerking met onderzoeksgroep M²P (Universiteit Antwerpen) liep van september 2006 tot mei 2007.

Het rapport 'Vrede in Vlaanderen' is gebaseerd op de resultaten van een gedetailleerde telefonische survey bij meer dan duizend Vlamingen. De inschattingen van een aantal betrokkenen uit het middenveld, de politiek en het bedrijfsleven werden via focusgroepen ook betrokken in de analyses. De verzamelde gegevens werden door de onderzoekers aan de hand van andere beschikbare data gekaderd. Het rapport 'Vrede in Vlaanderen' werd voorgesteld op 31 mei 2007.

Hoe definiëren we vrede?

Het concept 'vrede' kent vele definities, en hoe het wordt ingevuld hangt af van de maatschappelijke context én van individuele kenmerken. Vrede betekent ook voor de Vlamingen vele dingen. Wanneer ze het begrip horen, denken ze spontaan aan een heleboel zaken, waarvan de belangrijkste toch de afwezigheid van oorlog en geweld blijkt te zijn. Sommigen definiëren het begrip dan weer breder ('alle mensen overeenkomen'), abstracter ('de vredesduif') of net heel concreet ('vrede begint bij jezelf'; 'vrede en rust binnen je gezin'). Door de band genomen, zijn Vlamingen het erover eens dat vrede in ieder geval iets goeds is, iets dat moet nagestreefd worden.

Wat denken we over vrede?

De Vlamingen zien oorlog als iets onvermijdelijk in onze wereld. Toch betekent dat voor velen niet dat we volledig machteloos zijn en er niks aan te doen valt. De overheid moet mensen informeren over de gruwel van de oorlog en bemiddelen bij internationale conflicten. Van het bedrijfsleven verwachten we dat het zijn verantwoordelijkheid neemt en geen wapens uitvoert naar landen in oorlog. De meerderheid vindt dat men ook zelf een bijdrage kan leveren, in de eerste plaats door een respectvolle houding t.o.v. anderen en een goede opvoeding van de kinderen.

Oorlog in de wereld staat voor veel Vlamingen niet volledig los van het geweld in onze samenleving. Geweld wordt afgekeurd en slechts een minderheid ziet er een middel in om problemen op te lossen. Toch geven opvallend veel Vlamingen toe dat ze in bepaalde situaties zelf geweld zouden overwegen, voornamelijk om zichzelf of naasten te beschermen. Bijna 40% denkt dat geweld ook aanvaardbaar is om persoonlijke bezittingen te vrijwaren. Vrouwen kunnen zichzelf even gemakkelijk voorstellen geweld te gebruiken als mannen. Dat geldt bijna voor alle bevindingen in het onderzoek: de mening van vrouwen over vrede en geweldloosheid wijkt over het algemeen nauwelijks af van deze van mannen. Dat geweld en oorlog geen verschillende zaken zijn, valt ook af te leiden uit de houding van de Vlamingen ten aanzien van militair ingrijpen. Hoe sneller men zelf geweld overweegt, hoe gemakkelijker men militair ingrijpen gerechtvaardigd vindt. Over het algemeen is de Vlaming wel niet snel geneigd om militair ingrijpen te rechtvaardigen.

Wat (willen) we doen voor Vrede?

Uit het onderzoek is gebleken dat er nog heel wat potentieel is voor vredesengagement. Veel mensen zeggen al iets politiek te ondernemen voor de vrede, maar nog meer zeggen dat niet te doen maar er wel bereid toe te zijn. Met zulke intentieverklaringen bouw je geen vredevolle samenleving. Het is erg makkelijk en vrijblijvend om te zeggen dat je je 'zou kunnen' engageren voor de vrede. Het geeft wel aan dat een groot deel van de Vlamingen de vredesidee en de idee van de geweldloze samenleving genegen is. Vooral voor petities, het ophangen van posters en het deelnemen aan betogingen bleek nog veel potentieel te bestaan. Waar het vooral op aankomt voor de vredesbeweging, is dat potentieel om te zetten in effectief engagement.

Om de omslag te maken van consensusmobilisatie (principiële steun voor een thema of vraag) naar actiemobilisatie (effectieve deelname aan een vredesactiviteit) zijn organisaties en is organisatielidmaatschap essentieel. Lidmaatschap van vermeende vredesorganisaties heeft een sterk effect op het ondernemen van politieke activiteiten voor de vrede. Mensen engageren zich dus niet voor vrede in een vacuüm, maar omdat ze gevraagd worden dat te doen, omdat ze gecontacteerd worden, omdat er organisaties zijn die hen een 'aanbod' doen. Natuurlijk is het zo dat sommige mensen buiten organisaties zich voor

vrede inzetten, maar organisatielidmaatschap is ongetwijfeld de beste ingang om een potentieel engagement in een echt engagement om te zetten.

Los van de logische vaststelling dat attitudes over vrede een effect hebben op het effectief actief bezig zijn met vrede – de causaliteit ligt hier waarschijnlijk ook tegelijkertijd omgekeerd – is het duidelijk dat effectief vredesengagement sterk samenhangt met een aantal algemene attitudes die op het eerste zicht niet zoveel met specifieke vredesattitudes te maken hebben. Wat doorheen de analyses in dit hoofdstuk misschien wel het meeste opviel was de grote invloed van de variabele ‘sociaal kapitaal’. Vlamingen met veel sociaal kapitaal – die met andere woorden over een sterk netwerk beschikken en zich voor de lokale gemeenschap inzetten via vrijwilligerswerk en dergelijke – zetten zich meer in voor vrede en geweldloosheid. Hetzelfde gaat op voor mensen die er een eerder postmaterialistische levensvisie op nahouden. Voor Vlamingen die hoog scoorden op de schaal van de gezagsgetrouwheid, en dus orde en gezag sterk op prijs stellen, is het omgekeerde waar; zij zetten zich merkbaar minder actief in voor vrede. Tot slot blijkt er ook een bescheiden maar significante rol te zijn weggelegd voor het volgen van nieuws en duiding op de televisie en van de kennis van de internationale politiek op de mate waarin de Vlamingen zich actief inzetten voor vrede en geweldloosheid. Hoe meer men zich informeert en hoe hoger de (daaruit volgende) kennis, hoe meer men zich actief zal inzetten voor vrede en geweldloosheid.

Meer informatie

Vrede in Vlaanderen (Onderzoeksrapport)

Vlaams Vredesinstituut, Brussel, 31 mei 2007

ISBN 9789078864035 – 138 p.

2.1.2 De conferentie over ‘Vrede in Vlaanderen’

Op 2 oktober 2007, tijdens de Vlaamse Vredesweek, ontving het Vredesinstituut een brede vertegenwoordiging van beleidsmakers, academici en het betrokken middenveld in het Vlaams Parlement om over de resultaten van het onderzoek ‘Vrede in Vlaanderen’ te debatteren en concrete initiatieven te verkennen. In twee werkgroepen en een plenaire slotzitting confronteerden de meer dan vijftig aanwezigen verschillende perspectieven met elkaar. In elke werkgroep staken drie inleiders het vuur aan de lont met een korte bijdrage. De thema’s van de werkgroepen vloeiden voort uit het onderzoek: het verschil

tussen wat mensen over vrede denken en voor vrede doen; en de band tussen de internationale vrede en de vrede in de eigen samenleving. In de slotzitting werd gerapporteerd over beide werkgroepen. In de twee volgende secties worden enkele conclusies van de werkgroepsessies aangestipt.

2.1.2.1 Denken & doen

Wat vredesengagement betreft, is het duidelijk dat denken en doen twee verschillende dingen zijn. Hoewel vrij veel mensen zich al op een of andere manier zeggen ingezet te hebben voor vrede, leiden uitgesproken meningen vóór vrede niet altijd tot effectief engagement. Uit de studie 'Vrede in Vlaanderen' blijkt dat er nog een groot potentieel aan vredesengagement bestaat in Vlaanderen. Hoe kan de kloof overbrugd worden tussen wat mensen over vrede denken en wat mensen voor vrede doen?

(Vredes)organisaties spelen een belangrijke rol bij de stap van denken naar doen. Zij bieden namelijk informatie, kennis en analyse aan die de bewustwording aanscherpen. Verder reiken zij ook instrumenten aan waarmee mensen daadwerkelijk iets kunnen doen aan een bepaalde situatie en hebben zo dus de kracht om te mobiliseren. Daarbij is het permanent karakter een cruciale factor om een structurele mentaliteitswijziging teweeg te brengen. Ook aandacht voor jongeren, geloofwaardigheid, authenticiteit en uitgekiende communicatie is van groot belang.

Om in mobilisatie te slagen is het noodzakelijk dat (vredes)organisaties op verschillende vlakken met anderen samenwerken en acties op elkaar afstemmen. Zo is het belangrijk dat organisaties proberen te werken met een breed platform van meerdere betrouwbare partnerorganisaties, zowel hier in Vlaanderen als in conflictgebieden.

Middenveldorganisaties moeten niet enkel met elkaar samenwerken, maar ook met de andere maatschappelijke sectoren zoals de bedrijfswereld, de financiële sector, de overheid en individuele burgers om tot een succesvol vredesengagement te komen. Ook de media zijn een onmisbare partner. De relatie met een gecommercialiseerde en competitieve mediawereld is niet gemakkelijk, maar grondige en genuanceerde informatie kunnen de basis vormen voor engagement en mobilisatie.

Vredesengagement en de kloof tussen denken en doen is echter niet enkel een zaak van organisaties. Zoals ook in het onderzoek 'Vrede in Vlaanderen' duidelijk werd, geloven veel mensen dat vrede bij jezelf begint: acties die van mensen zelf komen en waaraan eigenlijk geen organisaties te pas komen, en zelf vreedzaam leven en anderen met het nodige respect behandelen.

2.1.2.2 Kleine & grote vrede

Uit de onderzoeksresultaten van 'Vrede in Vlaanderen' blijkt dat de aanvaardbaarheid van persoonlijk geweld en de aanvaardbaarheid van militair geweld sterk samenhangen. Hoe meer mensen geneigd zijn eventueel geweld te gebruiken in hun eigen leven, hoe meer ze militaire ingrijpen aanvaardbaar achten. Dat is een aanduiding van het feit dat 'grote' en 'kleine' vrede nauw samenhangen. Wie kan de mediator zijn tussen kleine en grote vrede en hoe kan dat gebeuren?

Niet meteen voor de hand liggend maar wel belangrijk is de bedrijfswereld. Het belang van het bedrijfsleven voor oorlog en vrede stemt immers tot nadenken. Is het mogelijk om via de consument het gedrag van bedrijven te beïnvloeden? De uitdaging bestaat er in het belang van vrede op lange termijn voor de bedrijfswereld aan te tonen. Men kan beroep doen op consumenten om de boodschap over te brengen en via acties het gedrag van bedrijven te beïnvloeden.

Bedrijven zijn een mediator tussen kleine en grote vrede, onderwijs is dat ook. Het aanleren van een vredescultuur, met name via herinneringseducatie, kan via een verschillende aanpak naargelang de betrokken samenleving. Iedere cultuur heeft immers haar eigen historische conflicten. Voor de Westhoek staat de Grote oorlog centraal, voor Antwerpen en Mechelen is dat voornamelijk WO II. Men vertrekt daarbij vanuit een groot verhaal waarbij het publiek collectief betrokken is. De lessen die je daaruit kan trekken, worden gebruikt voor vredesopvoeding.

Ook voor kleine en grote vrede en het verband daartussen spelen media een belangrijke rol. Vandaag zijn twee tegengestelde tendensen aan de gang: globalisering van de wereld versus lokalisering van het nieuws. Zij die het al weten gaan op zoek naar meer informatie, terwijl anderen niet betrokken worden. Kwaliteit en diepgang van de berichtgeving is geregeld problematisch. In dat verband wordt benadrukt dat op zijn minst de openbare omroep garant zou moeten staan voor kwaliteitsvolle berichtgeving. Daar ligt een opportuniteit voor het Vlaams Parlement in het bepalen en opvolgen van de missie dan de openbare omroep.

Meer informatie

Conferentieverslag Vrede in Vlaanderen

Vlaams Vredesinstituut, Brussel, 15 november 2007

2.2

Vredesopvoeding

Met het onderzoeksprogramma 'Vrede in de samenleving' wil het Vredesinstituut een impuls geven aan individu en gemeenschap in het streven naar geweldloos samenleven. Uit contacten met het middenveld blijkt dat het een rol weggelegd ziet voor het Vlaams Vredesinstituut inzake geweldpreventie en vredesopvoeding. Ook uit de onderzoeksresultaten van 'Vrede in Vlaanderen' en de conclusies van de gelijknamige conferentie is het belang gebleken van de rol die onderwijs en opvoeding in het algemeen kunnen spelen. Het Vredesinstituut ondersteunt in deze het Vlaams Parlement en verrijkt de expertise van het betrokken middenveld via wetenschappelijk onderzoek. Het project 'Vredesopvoeding' is een concrete invulling daarvan.

Binnen het programma Vrede in de Samenleving stellen CESOR, VUB en het Instituut voor Onderwijs- en Informatiewetenschappen (UA) in opdracht van het Vredesinstituut een staalkaart op van recente vredesopvoedingsinitiatieven van de onderwijswereld en het middenveld in Vlaanderen. In het project worden 300 basis- en 300 secundaire scholen bevraagd over de manier waarop zij in projectvorm aan vredesopvoeding doen (*bottom-up*). Parallel wordt bij de betrokken middenveldorganisaties gepeild naar het pakket projecten dat zij aanbieden (*top-down*).

In een tweede fase worden de geïnventariseerde projecten geëvalueerd: Welke projecten zijn het meest doeltreffend? Wat zijn goede praktijkvoorbeelden? En wat kan beter? Op basis van het uitgevoerde onderzoek zullen aanbevelingen worden geformuleerd voor de relevante actoren en beleidsmakers. Dit onderzoeksproject loopt van september 2007 tot september 2008.

Werkgroep Vredesopvoeding

Om de Raad van Bestuur inhoudelijk te ondersteunen bij het nemen van beslissingen en het formuleren van adviezen, kan de Raad een themawerkgroep oprichten, waarin ook externen expertise kunnen aanleveren. In 2007 werd in de werkgroep Vredesopvoeding een brede waaier deskundigen rond de tafel gebracht. Binnen de werkgroep werden onder meer de resultaten van 'Vrede in Vlaanderen' onder de loep genomen. Bovendien werd er gereflecteerd over het uitbestede project over vredeseducatie en werd reeds vooruitgeblikt op de manier waarop de resultaten daarvan kunnen worden gebruikt om vredesopvoeding in Vlaanderen meer en beter op de kaart te zetten. Daarnaast werd ook informatie uitgewisseld over relevante activiteiten en projecten van betrokken organisaties.

#3

*Ondersteuning van het
parlementaire werk*

Het Vredesinstituut ondersteunt de werkzaamheden van het Vlaams Parlement en de Vlaamse Regering, onder meer door de publicatie van advies- en achtergrondnota's, het uitbouwen van een documentatiecentrum en het ter beschikking stellen van informatie.

Binnen de parlementaire gemeenschap is de Subcommissie voor Wapenhandel de 'meter' van het Vredesinstituut. Leden van de Subcommissie namen het initiatief voor de oprichting van het instituut. Het onderzoeksprogramma 'Wapenhandel en -productie' informeert het maatschappelijk debat en het politieke debat in de schoot van de Subcommissie. Het is immers de Subcommissie die het voortouw neemt in de parlementaire controle op de buitenlandse wapenhandel.

De Subcommissie hield op 1 maart 2007 een gedachtewisseling met het Vredesinstituut over de onderzoeksrapporten van het instituut met betrekking tot de analyse van de juridische context van het Vlaams wapenexportbeleid, en de profielschets van de buitenlandse handel in militaire goederen en de defensiegerelateerde industrie in Vlaanderen. De directeur en onderzoekers lichtten de onderzoeksresultaten van het instituut toe en wisselden met de commissieleden van gedachten over de Vlaamse wapenhandel en -productie. Ook op 27 november 2007 werd het instituut gehoord in de Subcommissie Wapenhandel over het advies bij de beleidsbrief van de minister bevoegd voor wapenhandel. Daarnaast kwamen ook de andere adviezen en achtergrondnota's, bijvoorbeeld over overheidssteun aan militaire projecten en over administratieve termijnen in de licentieprocedure, aan bod in de Subcommissie.

Op 26 maart 2007 ontving het Vredesinstituut Vlaamse volksvertegenwoordigers en een divers publiek van internationale stakeholders en experts op een seminarie over Vlaamse wapenhandel in Europese en internationale context. Ook op de voorstelling van het jaarrapport van het instituut op 15 maart 2007, op de voorstelling van het rapport Vrede in Vlaanderen op 31 mei 2007 en op de gelijknamige conferentie op 2 oktober 2007 deelde het instituut informatie en inzichten met aanwezige volksvertegenwoordigers.

Aan de hand van de in 2007 gepubliceerde adviesnota's, vragen tot advies en toelichting bij het documentatiecentrum in de Informatheek, wordt in de volgende secties de directe ondersteuning van de Vlaamse politieke instellingen verder verduidelijkt.

3.1 Advies

De adviesfunctie is de meest directe dienstverlening van het instituut aan het parlement en zijn politieke omgeving. Het Vredesinstituut kan te allen tijde adviezen formuleren op basis van zijn expertise of van de resultaten van het uitgevoerde onderzoek. Het advies op eigen initiatief kan zowel voortvloeien uit wetenschappelijk werk, als uit een politieke of maatschappelijke aanleiding. De overige adviesmodaliteiten van het instituut zijn: advies op initiatief van het Vlaams parlement en op vraag van de Vlaamse regering; advies over de beleidsbrief van de minister bevoegd voor de vergunningen voor in-, uit- en doorvoer van wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik of voor ordehandhaving dienstig materieel en daaraan verbonden technologie; advies bij situaties uit de beleidsbrief; en advies bij internationale akkoorden.

De standpunten van het instituut worden gepubliceerd in adviesnota's.

In 2007 werden vijf adviezen uitgebracht: een op vraag van een Vlaamse minister, drie op eigen initiatief, en een decretaal vastgelegd advies. Alle adviezen in 2007 werden bij unanimiteit goedgekeurd door de Raad van Bestuur. Ze werden overgemaakt aan de voorzitter van het Vlaams Parlement, de Vlaamse Volksvertegenwoordigers en de bevoegde ministers. De nota's werden ook op de website gepubliceerd en via de nieuwsbrief verspreid en zijn dus beschikbaar voor iedereen.

3.1.1 Nauwere samenwerking om exportcontrole te verbeteren

Situering

Exportcontrole beoogt de handel in strategische goederen te reguleren. Overheden trachten middels een vergunningsbeleid een afweging tussen internationale veiligheidsoverwegingen en economische belangen in de praktijk te brengen. In België wordt het normatieve kader voor deze afweging aangereikt door internationale controleregimes, de Europese Unie en nationale wetgeving.

Door de Belgische regionalisering van de bevoegdheid om vergunningen voor export van militair materieel af te leveren, is er aan het veelgelaagde beslissingsmodel een niveau toegevoegd. Enerzijds verhoogt de toevoeging van een extra beslissingsniveau de mogelijke inertie in de samenwerking tussen de verschillende partners. Anderzijds hebben de gewesten een comparatief voordeel wanneer het de outreach naar de industrie betreft.

Dit advies vloeit rechtstreeks voort uit het onderzoeksrapport 'Het Vlaams wapenexport-beleid: een analyse van de juridische context'. Daaruit was de noodzaak gebleken tot *"communicatie, coördinatie, samenwerking en duidelijkheid"*. In zijn advies van 23 januari 2007 heeft het Vredesinstituut deze inzichten vertaald in een oproep tot het maken van duidelijke afspraken en de responsabilisering van alle betrokken actoren.

Inhoud

Het Vredesinstituut meent dat zowel interdepartementale, intra-departementale als internationale samenwerking beter kan. Het ontbreken van formele overeenkomsten tussen de betrokken overheden vormt hier een belangrijk obstakel. Het pleidooi voor nauwere samenwerking wordt geschraagd door vier aandachtspunten: communicatie, coördinatie, samenwerking en duidelijkheid. Een goed controlebeleid dient zich niet alleen rekenschap te geven van het formele juridische kader, maar dient steeds weer op zoek te gaan naar manieren om haar efficiëntie te vergroten en in te spelen op nieuwe ontwikkelingen.

Daarom adviseert het Vlaams Vredesinstituut

- 1 mechanismen in te stellen om de 4 aandachtspunten (communicatie, coördinatie, samenwerking en duidelijkheid) op te volgen binnen de departementen, tussen de departementen onderling en op internationaal niveau. Voor de relaties tussen de departementen onderling zijn die mechanismen: (a) vlotte interdepartementale communicatie tussen gewestelijke vergunningverstrekende instanties en de relevante federale factoren zoals de douane, de FOD Buitenlandse Zaken en de FOD Energie; (b) systematische informatie-uitwisseling en gemeenschappelijke toegang tot de nodige databanken door gewestelijke vergunningverstrekende instanties, de FOD Buitenlandse Zaken en de douane; (c) de uitwerking van mechanismen en overeenkomsten voor externe vertegenwoordiging en feedback van informatie van de EU en exportcontroleregimes naar het systeem; en (d) voldoende personeel op alle niveaus, waaronder personeel bij de FOD Buitenlandse Zaken, zodat de informatie snel van en naar het internationaal niveau kan worden doorgegeven.
- 2 een juridische evaluatie uit te voeren om na te gaan of de huidige wetgeving volstaat voor een doeltreffend exportcontrolesysteem en of verbetering op grond van de internationale voorbeelden aan de orde is. Hierbij zou ook moeten worden geanalyseerd hoe administratieve en strafrechtelijke sancties op overtredingen van de export-

controle werden toegepast. Bovendien zouden alle instanties die betrokken zijn bij het onderzoek en de vervolging van exportcontrole moeten worden geïdentificeerd.

- 3 een proactieve strategie te ontwikkelen inzake outreach naar de industrie, met inbegrip van een permanente controle van de producenten van gecontroleerde goederen en een regelmatige dialoog met de ondernemingen.

Stand van Zaken

Inmiddels werden reeds twee samenwerkingsakkoorden afgesloten tussen de Gewesten en de FOD Buitenlandse Zaken m.b.t. de vertegenwoordiging van de Belgische Staat op internationale fora, de uitwisseling van informatie en de implementatie van de Chemical Weapons Convention. Het Vredesinstituut zal hierover, post factum, geconsulteerd worden.

Een samenwerkingsakkoord tussen de Gewesten onderling laat nog op zich wachten, maar als dit er zou komen, dan wordt het Vredesinstituut hier in principe over geconsulteerd.

3.1.2 Overheidssteun aan militaire projecten in Vlaanderen

Context

In het kader van zijn decretale opdracht om voorbereidend onderzoek te verrichten dat een basis moet vormen voor een Vlaamse vredeseconomie en in opvolging van de achtergrondnota 'Rollend Fonds en Joint Strike Fighter' (26 juni 2006), neemt het Vlaams Vredesinstituut in deze adviesnota van 26 februari 2007 een breder standpunt in met betrekking tot Vlaamse overheidssteun aan projecten met een militaire finaliteit.

Inhoud

Het Vlaamse overheidsinstrumentarium voor economische steunmaatregelen valt uiteen in instrumenten voor subsidiëring en voor investering. Beide vormen van overheidssteun zijn toevertrouwd aan agentschappen die de laatste jaren in toenemende mate verzelfstandigd zijn. Dit verhoogt de flexibiliteit, maar verhoogt ook het aantal tussenschakels

tussen politieke controle en concrete beleidsuitvoering.

De houding ten aanzien van projecten met een militaire finaliteit is, in het geval van het subsidieorgaan Instituut voor Innovatie door Wetenschap en Technologie (IWT), duidelijk gedefinieerd aan de hand van een richtlijn die steun en financiering van militaire projecten uitsluit. Andere steunkanalen, en in het bijzonder de investeringsmaatschappijen en hun dochtervennootschappen, zijn niet gehouden aan dit verbod.

Als kader voor een discussie over het al dan niet toelaten van overheidssteun aan militaire projecten, wordt een onderscheid gemaakt tussen vier mogelijke houdingen ten opzichte van de defensiegerelateerde industrie in Vlaanderen: (1) actief aanmoedigen, (2) niet actief aanmoedigen, maar wel ondersteunen, (3) niet ondersteunen, (4) actief ontraden.

Het Vredesinstituut adviseert de Vlaamse overheid om geen overheidsmiddelen te besteden aan projecten met een militaire finaliteit. De opstelling om defensiegerelateerde initiatieven niet te behandelen als normale economische activiteiten mag niet enkel gelden voor steun door het IWT, maar voor alle investeringen, subsidies, dienstverlening, enz. door alle steunkanalen van de Vlaamse overheid.

Het Vredesinstituut pleit tevens voor een effectievere parlementaire en politieke controle op het Vlaams instrumentarium voor economische overheidssteun.

Stand van zaken

Naar aanleiding van dit advies hebben zowel enkele Vlaamse parlementsleden, een aantal Vlaamse vredesverenigingen als de belangenorganisatie van de Vlaamse hoogtechnologische industrie een standpunt ingenomen.

In de Subcommissie voor Wapenhandel van het Vlaams Parlement was er op 1 maart 2007 een interpellatie over dit onderwerp, waarop zowel voor- als tegenstanders van overheidssteun aan militaire onderzoek en ontwikkeling het woord namen. Naar aanleiding van dit debat formuleerde het Vlaams Parlement, op initiatief van de Subcommissie Wapenhandel, een verzoek aan het Vredesinstituut om een internationaal vergelijkend onderzoek te verrichten naar investeringen in onderzoek en ontwikkeling (O&O) die de defensie-industrie ten goede komen. (zie sectie 1.3)

Agoria, de federatie van de technologische industrie, bestempelde dit advies als ‘wereldvreemd’ en vroeg de Vlaamse Regering om dit advies naast zich neer te leggen.

Vredesactie vzw, Vrede vzw, Netwerk Vlaanderen, VOS en het IJzerbedevaartcomité hebben een petitie-initiatief genomen, waarbij de leden van de Subcommissie Wapenhandel worden opgeroepen het advies van het Vredesinstituut te volgen.

3.1.3 Samenwerkingsakkoord tussen de Regering van Kroatië en de Vlaamse Regering

Context

Op 13 november 2006 ondertekenden de Vlaamse Regering en de Regering van de republiek Kroatië in Zagreb een Samenwerkingsakkoord. Het akkoord is een exclusief Vlaams verdrag dat de Regering wenst te sluiten in het kader van haar beleid ten aanzien van Centraal- en Oost-Europa. Een dergelijk ontwerp van decreet moet voor principiële goedkeuring worden voorgelegd aan de Vlaamse Regering. In geval van goedkeuring, wint de Vlaamse Regering advies in van de Raad van State. Na het verwerken van het advies en na de definitieve goedkeuring door de Vlaamse Regering, wordt het ontwerp van decreet ingediend bij het Vlaams Parlement. Het akkoord treedt in werking nadat beide partijen elkaar ervan op de hoogte gebracht hebben dat er voldaan is aan de interne wettelijke bepalingen voor het van kracht worden van het akkoord. Met het oog op de principiële goedkeuring door de Vlaamse Regering verzocht de Vlaams minister van Bestuurszaken, Buitenlands Beleid, Media en Toerisme, om advies van het Vlaams Vredesinstituut over het Samenwerkingsakkoord op basis van artikel 6 §3 van het oprichtingsdecreet.

Inhoud

Het Vlaams Vredesinstituut is van mening dat een Samenwerkingsakkoord tussen Vlaanderen en Kroatië verrijkend is voor Vlaanderen en kan bijdragen tot de verdere opbouw van een duurzame vrede in Kroatië. Hoewel de Kroatische samenleving nog tegen een aantal uitdagingen aankijkt die voortkomen uit het conflict in Ex-Joegoslavië, is er een positieve evolutie in de manier waarop de staat georganiseerd is en waarop ze omgaat met de civiele samenleving.

Het perspectief van lidmaatschap van de Europese Unie heeft het optimisme nog versterkt. Verwacht wordt dat Kroatië kort na 2010 zal toetreden tot de Europese Unie. Een Samenwerkingsakkoord tussen Vlaanderen en Kroatië zal de bilaterale contacten, de samenwerking en het vertrouwen tussen de regeringen versterken. Het Samenwerkingsakkoord legt vooral de nadruk op economische samenwerking, met oog voor de sociale dialoog, samenwerking inzake onderwijs en onderzoek, sport, cultuur, media, toerisme, welzijns- en gezondheidszorg, ruimtelijke ordening, landbouw, binnenlands bestuur en samenwerking in het kader van internationale organisaties. Het Samenwerkingsakkoord beoogt op die manier bij te dragen tot een vlotte integratie van Kroatië in de Europese Unie.

Het Vlaams Vredesinstituut hoopt dat het Samenwerkingsakkoord op een doeltreffende manier uitvoering zal krijgen zodat het de Kroatische samenleving daadwerkelijk ten goede komt. Het Vredesinstituut vraagt de Vlaamse regering bij de implementatie van het Samenwerkingsakkoord de nadruk te leggen op projecten die de huidige uitdagingen in de Kroatische samenleving het hoofd bieden, zoals de problematiek inzake terugkeer van vluchtelingen, eigendomskwesties, de bescherming van minderheden, de vertegenwoordiging van minderheden in overheidsstructuren, de sociale dialoog en verzoeningsaspecten van vredesopbouw. Het Vredesinstituut merkt op dat er in het Samenwerkingsakkoord nergens verwezen wordt naar de opbouw van een duurzame vrede en stabiliteit, nochtans de uiteindelijke doelstelling van de integratie in de Europese Unie, en vindt dat dit in de toekomst geëxpliciteerd mag worden.

Het Vredesinstituut ondersteunt het Samenwerkingsakkoord tussen Vlaanderen en Kroatië en gelooft dat de uitwisseling van expertise en de samenwerking in verscheidene domeinen waardevolle kansen biedt voor beide partners.

Stand van zaken

Op 7 mei 2007 bracht het Vredesinstituut een gunstig advies uit. Het advies werd bij het ontwerp van decreet toegevoegd bij de indiening in het Vlaams Parlement en informeerde op die manier het parlement en de regering. Het Samenwerkingakkoord werd unaniem goedgekeurd in de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking en Toerisme. Het ontwerp van decreet werd eveneens unaniem goedgekeurd in de plenaire vergadering van 14 november 2007. Het ontwerp van decreet is bijgevolg aangenomen en werd aan de Vlaamse Regering ter bekrachtiging overgezonden.

3.1.4 Principes van goed bestuur inzake wapenhandel: het vooropstellen van administratieve termijnen in de licentieprocedure

Context

Deze adviesnota vloeit voort uit de benchmarking studie 'Een vergelijkende studie van het wapenexportcontrolebeleid: Vlaanderen en zijn burens'.

De export van militair materieel en goederen voor tweërlei gebruik is onderworpen aan vergunningplicht. De aanvragen voor uit- en doorvoervergunningen leggen een hele weg af. Voor elke uit- of doorvoer wordt onderzocht of de militaire goederen of goederen voor tweërlei gebruik mogelijk een bedreiging vormen voor vrede en veiligheid, rekening houdend met de bestemming, het eindgebruik en de aard van de goederen. Het is belangrijk dat de procedure grondig verloopt. De overheid moet in de eerste plaats de garantie bieden dat goederen die een potentiële bedreiging vormen voor vrede en veiligheid niet uitgevoerd worden. Technische, politieke en juridische adviezen zijn nodig om een dossier in al zijn aspecten te evalueren. Tegelijk dient de vergunningsprocedure op een efficiënte manier te verlopen, zodat bedrijven niet nodeloos lang in onzekerheid gelaten worden.

Inhoud

Deze nota stelt voorop hoe een administratie garanties voor goed bestuur kan inbouwen, zonder afbreuk te doen aan de kwaliteit van de evaluatieprocedure. Het Vredesinstituut pleit voor het vooropstellen van indicatieve administratieve termijnen voor de duur van behandeling van vergunningsaanvragen, voor het bekendmaken van deze termijnen en voor een rapportage over de mate waarin de doelstellingen gehaald zijn. Administratieve termijnen leggen een streefdoel op voor de minister en de administratie en bevorderen de efficiëntie van de procedure. Tegelijkertijd geven ze een indicatie aan bedrijven, zodat deze kunnen inschatten hoe lang een procedure onder bepaalde omstandigheden zal duren. Het instituut pleit er niet voor om deze termijnen als absolute termijnen voor te stellen en ook niet om ze bij wet vast te leggen, aangezien absolute en juridisch afdwingbare termijnen afbreuk kunnen doen aan de kwaliteit van de beoordeling van vergunningsaanvragen. De indicatieve administratieve termijnen vergen daarom geen wijziging van de bestaande wetgeving. Wel verhoogt de overheid op die manier de transparantie van de licentieprocedure, laat ze parlementaire controle toe en komt ze tegemoet aan de

verzuchtingen van het bedrijfsleven. Het advies is geïnspireerd op de beginselen van goed bestuur en op voorbeelden uit onze buurlanden.

Stand van zaken

De aanbevelingen uit de nota zijn erop gericht het principe van ‘redelijke termijnen’ toe te passen op de vergunningsprocedure inzake wapenhandel zonder afbreuk te doen aan de kwaliteit van de procedure. De adviesnota resulteerde in een parlementaire vraag aan de minister bevoegd voor in-, uit- en doorvoer van militair materieel tijdens de Subcommissie Wapenhandel. De minister stelde dat het advies van het Vredesinstituut, het vooropstellen van indicatieve administratieve termijnen voor de behandeling van vergunningen en het bekendmaken ervan, principieel haar goedkeuring wegdraagt. De minister ziet echter enkele juridische en praktische moeilijkheden. Er zou in Vlaanderen een juridisch draagvlak ontbreken voor dergelijke maatregelen, ondanks de juridisch bindende beginselen van goed bestuur. Bovendien bestaan er verschillende types vergunningen. Die zorgen voor praktische problemen om eenduidige administratieve behandelingstermijnen vast te leggen. Wanneer ze worden vastgelegd moeten ze bovendien ook nagekomen worden.

3.1.5 Advies bij de beleidsbrief 2007-’08 van de minister bevoegd voor buitenlandse wapenhandel

Context

Het oprichtingsdecreet van het Vlaams Vredesinstituut bevat de volgende bepaling:

“Jaarlijks komt in de beleidsbrief van de minister bevoegd voor de vergunningen voor in-, uit- en doorvoer van wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik of voor ordehandhaving dienstig materieel en daaraan verbonden technologie een lijst van situaties waarbij het advies van het Vredesinstituut wordt gevraagd. Deze beleidsbrief maakt, na advies van het Vredesinstituut, voorwerp uit van een parlementair debat en resulteert in een resolutie aan de Vlaamse Regering.”

In de beleidsbrief Economie, Ondernemen, Wetenschap, Innovatie en Buitenlandse Handel, Beleidsprioriteiten 2007-'08 is een stuk opgenomen dat uitvoering geeft aan deze bepaling. Na analyse van de relevante passages en in voorbereiding op het parlementair debat, gaf het Vredesinstituut het vereiste advies bij deze beleidsbrief.

Inhoud

Het Vredesinstituut heeft zich akkoord verklaard met de twee situaties die door de minister werden voorgesteld en heeft erop aangedrongen hieraan telkens zo vlug mogelijk uitvoering te geven. Het gaat meer bepaald om advies bij het afsluiten van samenwerkingsakkoorden en bij voorontwerpen van decreet en uitvoeringsbesluiten op het vlak van wapenhandel.

Het Vredesinstituut heeft bovendien een derde situatie voorgesteld waarbij een bijkomend advies wenselijk zou zijn, nl. wanneer gevoelige dossiers worden voorgelegd aan de ambtelijke adviescommissie Wapenhandel. Deze bijkomende consultatie hoeft geen ja/nee-advies over het al dan niet vergunnen van een aanvraag te zijn, maar kan de vorm aannemen van een deskundige analyse van het gevoelige aspect uit het dossier. Dergelijke analyse zou de adviesverlening door de ambtelijke commissie en de uiteindelijke beslissing door de minister bijkomend kunnen informeren en vergemakkelijken.

Het Vredesinstituut adviseert het Vlaams Parlement om:

- 1 in te stemmen met het voornemen van de minister om het Vredesinstituut te consulteren over samenwerkingsakkoorden m.b.t. de in-, uit- en doorvoer van wapens en aanverwant materieel evenals voor goederen en technologie voor tweërlei gebruik;
- 2 de minister te vragen uitvoering te geven aan dit voornemen, te beginnen met de twee pas afgesloten samenwerkingsakkoorden;
- 3 in te stemmen met het voornemen van de minister om het Vredesinstituut te consulteren over voorontwerpen van decreet ter vervanging van de federale wapenwet van 5 augustus 1991 betreffende wapens en aanverwant materieel, evenals bij de uitvaardiging van besluiten ter uitvoering van dit decreet;
- 4 de minister te vragen in een zo vroeg mogelijk stadium uitvoering te geven aan dit voornemen;
- 5 de minister te vragen om bij de behandeling van gevoelige dossiers door de adviescommissie Wapenhandel bijkomend het Vredesinstituut te consulteren.

Stand van zaken

De Subcommissie Wapenhandel van het Vlaams Parlement heeft in haar vergadering van 27 november 2007 de door de minister voorgestelde en door het Vredesinstituut gunstig geadviseerde situaties mee ondersteund.

Zowel de bevoegde minister als de meeste interveniërende commissieleden vonden het evenwel niet wenselijk dat het Vredesinstituut advies zou verlenen over het vergunnen van individuele aanvragen.

3.2 Vragen om onderzoek

3.2.1 De Darfur-kwestie

In Darfur is de oude strijd om toegang tot water en vruchtbare grond tussen lokale gemeenschappen de afgelopen jaren uitgegroeid tot een bloedig conflict dat het leven heeft gekost aan meer dan 200.000 mensen en geleid heeft tot ongeveer 2,5 miljoen vluchtelingen. Op 8 mei 2007 besliste de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking en Toerisme van het Vlaams Parlement om het Vlaams Vredesinstituut een status quaestionis over de kwestie Darfur te vragen. Een eerste interim-rapport werd aan de commissie overgemaakt op 21 juni 2007. Die achtergrondnota schetst, naast een korte historiek, de huidige stand van zaken. De aanpak van de verdere rapportage werd afhankelijk gemaakt van een beslissing over de verdere behandelwijze van de problematiek in de commissie. Tot op heden werd de kwestie Darfur niet opnieuw geagendeerd in de commissie.

3.2.2 Macro-economisch onderzoek naar investeringen in militaire O&O

Op initiatief van de Subcommissie Wapenhandel heeft het Vlaams Parlement het Vredesinstituut verzocht een internationaal vergelijkend onderzoek te verrichten naar investeringen in onderzoek en ontwikkeling (O&O) die de defensie-industrie ten goede komen. Tijdens de vergadering van de Subcommissie op 1 maart 2007 en op een bespreking met leden en secretaris van de Subcommissie op 19 april 2007 werd de vraag geconcretiseerd als onderzoek naar de macro-economische impact van investeringen in militaire O&O. (zie sectie 1.3)

3.3 Documentatiecentrum

In samenwerking met de Informatheek van het Vlaams Parlement heeft het Vredesinstituut in 2007 zijn documentatiecentrum met een collectie boeken, tijdschriften en andere media verder uitgebreid. Deze collectie staat ten dienste van de medewerkers van het Vredesinstituut, maar wordt in de Informatheek ook ontsloten voor het parlementair personeel, volksvertegenwoordigers en het brede publiek.

In het catalogussysteem van de Informatheek kreeg 'Vredesonderzoek' het nummer 800 toegewezen. Die '800 rubriek' werd verder ingedeeld in een gedetailleerde schema en bevat 9 subrubrieken, die de brede benadering van vredesonderzoek die het Vredesinstituut hanteert, weerspiegelen:

- 810. Theorie en Methode
- 820. Internationale Betrekkingen
- 830. Vrede en Economie
- 840. Samenleving en staat
- 850. Vrede- en conflictstudies
- 860. Vredescultuur
- 870. Defensie en Wapens
- 880. Regio's en landen
- 890. Verhalende literatuur

Aangekochte documentatie wordt ontsloten in het LIBIS-netwerk, volgens de gangbare standaarden. LIBIS-Net is een samenwerkingsverband van meer dan twintig instellingen die gebruik maken van dezelfde ALEPH 500 installatie voor de automatisering van hun bibliotheek. Naast de hogescholen lid van de Associatie K.U.Leuven kozen ook verschillende overheidsbibliotheken wetenschappelijke bibliotheken en bibliotheken van groeperingen en instellingen uit het middenveld voor de overstap naar het netwerk. Met ongeveer 3.000.000 bibliografische beschrijvingen vormt LIBIS-Net het grootste bibliotheeknetwerk van België. Via de website van het Vredesinstituut is een zoekmachine ter beschikking om in de collectie van het Vredesinstituut of in de hele LIBIS-catalogus op zoek te gaan naar het gewenste boek of tijdschrift.

In 2007 besliste International Peace Information Service (IPIS vzw) tot een reorganisatie van zijn bibliotheek. De organisatie besliste enkel een eigen gespecialiseerde werkbibliotheek te ontwikkelen en deed in dat kader zijn collectie wetenschappelijke werken over vredesonderzoek van de hand. De waardevolle collectie van meer dan 8000 werken werd geheel door het Vredesinstituut overgenomen. De meest relevante werken worden in de Informatheek in de rekken geplaatst en een deel ervan wordt gearhiveerd in het magazijn. De hele collectie wordt geïntegreerd in de catalogus van het Vredesinstituut en wordt ontsloten in het LIBIS-netwerk.

#4

*Evaluatierapport van de
Wetenschappelijke Raad*

Overeenkomstig het oprichtingsdecreet van het Vredesinstituut evalueert de Wetenschappelijke Raad de uitvoering van de onderzoeksoopdracht van het instituut, en wordt een evaluatieverslag opgenomen in het jaarverslag.

Het onderstaand evaluatieverslag werd, na een consensus onder de leden, door de voorzitter van de Wetenschappelijke Raad geformuleerd op 13 juni 2008. De werking en samenstelling van de Wetenschappelijke Raad wordt toegelicht in sectie 5.3.

4.1

Algemene waardering

Het Vlaams Vredesinstituut ambieert de uitvoering van onderzoek op internationaal top-niveau. Als mogelijke *peer group* spiegelt het Vlaams Vredesinstituut zich aan het werk van organisaties zoals het Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) en tot grote tevredenheid van de Raad ziet het ernaar uit dat het Vredesinstituut alvast op het juiste spoor zit. Het is meteen duidelijk dat het instituut heeft voortgebouwd op de ervaringen en lessen van het jaar voordien en de Raad is ervan overtuigd dat het onderzoekswerk van het instituut gaandeweg naar het hoogste internationale niveau kan worden getild.

Het onderzoek dat door het Vlaams Vredesinstituut wordt uitgevoerd, is allereerst ernstig, vaak empirisch onderbouwd en getuigt gewoonlijk van een vernieuwend concept en beleidsondersteunend belang. Daarnaast werkt dit onderzoek, telkens wanneer het onderzochte domein zich daartoe leent, vaak stimulerend. De wetenschappelijke standaarden zijn van een hoog niveau en uit de informele contacten tussen de Raad en de onderzoekers blijkt dat deze laatsten zich terdege bewust zijn van wat er nodig is om hun huidige, overigens uitstekende niveau verder op te tillen. Kortom, ze hebben zowel de Raad van Bestuur van het instituut als het Vlaams Parlement goede diensten bewezen.

De Wetenschappelijke Raad erkent dat het Wetenschappelijke Secretariaat een weloverwogen en voorzichtige aanpak heeft gehanteerd in een domein dat per slot van rekening een aantal nieuwe, veeleisende uitdagingen stelt. Deze inspanningen kunnen dan ook rekenen op onze academische goedkeuring. De onderzoekers van het Vlaams Vredesinstituut voldeden perfect aan alle verwachtingen die wij redelijk konden stellen, gezien de huidige ontwikkeling van het instituut. De resultaten beloven ook in de toekomst van topkwaliteit te zullen zijn.

4.2

Evaluatiemethodologie

Dit Rapport van de Wetenschappelijke Raad is het tweede op rij. In 2006 werd een ad-hoc-procedure opgezet op maat van de advies- en achtergrondnota's die door het Vlaams Vredesinstituut werden opgesteld toen het pas uit de startblokken was gekomen. Deze procedure is echter niet langer werkbaar gelet op de aanzienlijke output van het Vlaams Vredesinstituut in 2007. Het was onbegonnen werk om met de hele Raad alle teksten na te pluizen, simpelweg omdat het er te veel zijn.

We opteerden daarom voor een systeem waarbij ieder rapport en iedere adviesnota aan één lid van de Wetenschappelijke Raad werd toegewezen, die vervolgens een samenvattende evaluatie uitwerkte, die werd voorgelegd aan de voorzitter en andere leden van de Wetenschappelijke Raad. Vervolgens werden deze afzonderlijke evaluaties door de voorzitter gebundeld en werd het samengestelde rapport door de Wetenschappelijke Raad besproken, bijgestuurd en tot slot goedgekeurd alvorens het aan de Raad van Bestuur en aan het Vlaams Parlement werd voorgelegd. Waar en wanneer een evaluator of ander lid van de Wetenschappelijke Raad om een of andere reden een tweede opinie noodzakelijk achtte, werd het rapport of de nota ook door de voorzitter of een ander Raadslid geëvalueerd. Deze evaluaties werden door de Wetenschappelijke Raad besproken tijdens de vergadering van 14 maart 2008 en na verder overleg werd een eindrapport goedgekeurd.

Bij de selectie van de evaluatiecriteria gingen we ervan uit dat het niet onze bedoeling was een uitgebreide wetenschappelijke beoordeling te geven, hoewel er tussen de leden van de Raad en individuele onderzoekers regelmatig informele contacten over bepaalde projecten plaatsvonden. Onze bedoeling is eigenlijk om de Raad van Bestuur zekerheid te bieden over de wetenschappelijke doelmatigheid van het onderzoekswerk. Het is niet onze taak de besluiten in vraag te stellen, maar wel om na te gaan op welke manier het onderzoek precies werd uitgevoerd. Kortom, wij evalueren of het onderzoek werd uitgevoerd in overeenstemming met de gepaste en geijkte wetenschappelijke standaarden.

De criteria die we in overleg bepaalden en waarmee normaliter rekening moet worden gehouden bij een evaluatie zijn:

- Relevantie van het onderwerp
- Wetenschappelijk belang van het onderzoek
- Begrip van de relevante literatuur
- Klarheid en bondigheid van de uiteenzetting
- Tekstkwiteit

Uiteraard is het aan de evaluator zelf om, waar nodig, andere criteria toe te voegen en hetzelfde gaat op voor de Raad.

Het gebundelde rapport wordt dan aan de Raad van Bestuur voorgelegd als zijnde een document waarin de volledige Wetenschappelijke Raad zich kan vinden.

4.3

Rapporten en nota's die in dit rapport werden geëvalueerd

Onderzoeksrapporten

- Het Vlaams wapenexportbeleid: een analyse van de juridische context
- Profielschets van de buitenlandse handel in militaire goederen en de defensiegerelateerde industrie in Vlaanderen
- Een vergelijkende studie van het wapenexportcontrolebeleid: Vlaanderen en zijn burens
- Vlaamse buitenlandse wapenhandel 2006
- Vrede in Vlaanderen

Achtergrondnota's

- De daling van de Vlaamse vergunde wapenexport in 2005: kadering en hypothesen
- De Darfurcrisis: een *status quaestionis*

Adviesnota's

- Nauwere samenwerking om exportcontrole te verbeteren
- Overheidssteun aan militaire projecten in Vlaanderen
- Samenwerkingsakkoord tussen de Regering van Kroatië en de Vlaamse Regering
- Principes van goed bestuur toegepast op het beleid inzake wapenhandel: het vooropstellen van administratieve termijnen in de licentieprocedure

4.4

Algemene bemerkingen

- 1 De Raad is zich er terdege van bewust dat ieder nieuw project van deze omvang en met deze opzet kampt met kinderziekten. We zijn evenwel onder de indruk van het geringe aantal problemen en zijn opgezet met de snelheid én bereidwilligheid waarmee het Wetenschappelijke Secretariaat deze problemen heeft aangepakt.
- 2 Een algemene bemerking is dat het nuttig zou zijn om bij het begin van ieder rapport of iedere nota duidelijk een samenvatting te voorzien zodat de lezer meteen de essentie van de onderzoeksresultaten vat en die dankzij haar beknoptheid een ruimer publiek aanspreekt.
- 3 De Raad erkent dat het onderzoek werd uitgevoerd door specialisten ten behoeve van, althans voor het merendeel, niet-specialisten. Dit stelt een aantal problemen: de uiteenzetting moet bondig en helder zijn, maar moet tegelijk de subtiliteiten van de onderzochte domeinen en onderwerpen correct weergeven. We raden de onderzoekers aan om, eerder bij de voorstelling dan bij de uitvoering van hun onderzoek, steeds in hun achterhoofd te houden dat hun werk verstaanbaar moet zijn voor een niet-gespecialiseerd publiek. In specifieke gevallen werden de technische rapporten niettemin daadwerkelijk op maat van een bepaald publiek geschreven. Kortom, het doelpubliek moet bij ieder onderzoek in aanmerking worden genomen.
- 4 De aanbevelingen in de verschillende nota's en rapporten worden opgesteld vanuit een academisch standpunt en worden op een politiek onpartijdige manier geformuleerd, ondanks hun onmiskenbaar politiek belang. We stellen vast dat de adviesnota's en achtergrondnota's algemeen een goed evenwicht bewaren tussen de academische en politieke aspecten van het gevoerde onderzoek. Het Wetenschappelijke Secretariaat zou, waar gepast, op basis van onderzoek aanbevelingen kunnen formuleren met een duidelijk academische inslag.
- 5 We willen de onderzoeksteams bovendien aanmoedigen om proactiever te werken en om erop toe te zien dat er een goed evenwicht is tussen onderzoek met een academische grondslag en onderzoek dat tegemoetkomt aan de noden van het parlement. Beide houden steek en zijn noodzakelijk en moeten de driehoeksverhouding tussen de Raad van Bestuur, het parlement en het onderzoeksteam illustreren.
- 6 Een overbelasting van het systeem door te veel hooi op de vork te nemen, moet worden vermeden. Het werktempo was het afgelopen jaar 'molto vivace'. Dit tempo zal op langere termijn moeilijk aan te houden zijn. De Wetenschappelijke Raad beschouwt het tevens als zijn taak om advies te verlenen om ervoor te zorgen dat de middelen, ook de menselijke middelen, of het intellectuele vermogen niet worden overbelast.

- 7 Deze mogelijke spanningen uiten zich in het verschil tussen deadlines ingegeven door de nood aan solide academisch werk en de nood aan praktische toepassing van de onderzoeksresultaten. Wanneer onderzoek vereist is en er onvoldoende tijd is om dit naar behoren, in overeenstemming met wetenschappelijke standaarden uit te voeren, dan moet het Vlaams Vredesinstituut dit duidelijk maken aan de bestemmingen van een welk onderzoek dat in dergelijke omstandigheden verloopt of, waar nodig, duidelijk stellen dat dergelijk werk niet zoals het hoort kan worden uitgevoerd.
- 8 We zijn niet zeker dat het Vredesinstituut reeds het juiste evenwicht heeft gevonden tussen opdrachten die worden uitbesteed en projecten die het zelf voor zijn rekening neemt. In principe zou het Vlaams Vredesinstituut geen onderzoek mogen uitvoeren dat verder reikt dan de eigen expertise, maar er is ook een middenweg mogelijk tussen intern uitgevoerd onderzoek en het veelvuldig inzetten van externe consultants. Daarnaast kunnen leden van de Wetenschappelijke Raad die beschikken over deskundige knowhow in een bepaald domein worden aangesproken voor advies en begeleiding. Wanneer de hulp van de leden van de Wetenschappelijke Raad wordt ingeroepen, moet het onderzoeksteam er wel op toezien dat de objectiviteit van de Wetenschappelijke Raad niet in het gedrag komt, met het oog op een evaluatie zoals deze. Zo zouden leden van de Wetenschappelijke Raad die een wezenlijke rol hebben gespeeld in een bepaald project bijvoorbeeld niet mogen deelnemen aan de evaluatie van dat project.
- 9 Het Vlaams Vredesinstituut moet er op toezien dat het onderzoeksteam geen projecten aanneemt waarvoor het niet over de nodige bagage beschikt; in dat geval is uitbesteden de enige optie. Werk uitbesteden houdt in dat er intern voldoende controle wordt uitgeoefend op de kwaliteit van het uitgevoerde werk en dat deskundige en betrouwbare partners worden aangezocht. Voor zowel intern als extern uit te voeren projecten kunnen evaluators worden aangesteld die deze projecten opvolgen. Meer algemeen moeten er Standard Operating Procedures (SOP's) of standaardwerkwijzen worden uitgewerkt voor een gepaste en tijdige evaluatie van de projecten van het Vlaams Vredesinstituut. Deze SOP's zullen steunen op de eigen ervaring en die van anderen, maar moeten met de nodige soepelheid worden toegepast, zodat ze de doeltreffendheid van het onderzoek niet afstompen.
- 10 Enkele leden van de Wetenschappelijke Raad, al dan niet met Engels als moedertaal, vinden dat er meer aandacht moet worden besteed aan de kwaliteit van het Engels in de rapporten.
- 11 De voorstelling en lay-out van de documenten werden over het algemeen goed bevonden. Er moet echter rekening worden gehouden met het feit dat de leesbaarheid van bepaalde vormen van drukwerk of een bepaalde lay-out voor sommige lezers niet optimaal is.

- 12 Deze algemene bemerkingen doen evenwel geenszins af aan de globale positieve indruk die de Wetenschappelijke Raad heeft van het werk dat in 2007 werd verricht. Hier en daar liep al eens iets mis, maar het is duidelijk dat er momenteel wordt gewerkt aan de opzet van Standard Operating Procedures om dit soort uitschuivers in de toekomst te vermijden. Deze maken immers deel uit van het opstartproces en kunnen vlot worden aangepakt wanneer erop wordt gewezen.

4.5

Bemerkings bij de verschillende onderzoeksrapporten, advies- en achtergrondnota's

4.5.1 Onderzoeksrapporten

Het Vlaams wapenexportbeleid: een analyse van de juridische context

Het rapport beschrijft de wapencontroleregimes op elk bestuursniveau, van internationaal tot gewestelijk, om zo een verkenning van het juridische klimaat voor het Vlaamse wapencontrolebeleid te vergemakkelijken. Het is een regelrecht relevant en belangrijk onderzoeksonderwerp, in de lijn van de doelstellingen van het Instituut. De waarde van het rapport schuilt in de beschrijvingen, die een uitgebreid overzicht bieden en de balans opmaken van het wapencontrolebeleid dat ook een impact heeft op Vlaanderen. Het rapport schetst op betrouwbare wijze het huidige juridische kader, maar voorziet geen diepteanalyse of interpretatie van de trends van gisteren en die van morgen en hun relevantie voor het Vlaamse beleid. Kortom, het rapport is de neerslag van uitstekend onderzoek, maar mist een beetje analytische ambitie. Anderzijds wordt er wel degelijk prima gebruik gemaakt van de relevante documentatie en bronnen.

Dit rapport levert een beleidsrelevante bijdrage aan het publieke debat over wapencontrole en de rol van Vlaanderen in deze zowel uitdijende industrie als het uitdijende netwerk van

regelgevingskaders, op alle niveaus. Dankzij zijn voornamelijk beschrijvende opzet biedt dit werk een degelijk platform voor verdere analyse en debat en effent het rapport het pad voor echte interpretatieve, verklarende analyse. Kortom, een welgekomen bijdrage over een actueel onderwerp.

Profielschets van de buitenlandse handel in militaire goederen en de defensiegerelateerde industrie in Vlaanderen.

Dit rapport bundelt bevindingen m.b.t. de Vlaamse handel in militaire goederen (invoer, uitvoer en doorvoer) en m.b.t.. bedrijven die het leeuwendeel van de uitvoer van goederen die binnen het Vlaamse wapenhandelkader als ‘militair’ worden gelabeld, voor hun rekening nemen. Het borduurt voort op onderzoek dat door het Wetenschappelijke Secretariaat – op zijn minst gedeeltelijk – werd voorgesteld in eerdere publicaties of verder werd uitgespit in rapporten, achtergrond- en adviesnota’s die na dit rapport (maart 2007) verschenen.

Het uitvoerige document behandelt uiteenlopende onderwerpen, van handelsgegevens tot regelgevingskader, plus de economische hoofdrolspelers in dit domein. Deze topics zijn allemaal relevant vermits de Vlaamse wetgever en het middenveld het regelmatig oneens zijn over de economische relevantie en andere aspecten van de Vlaamse defensiegerelateerde industrie. Hoewel het bestaan van een dergelijke industrie niet wordt betwist, kan wel worden gesteld dat Vlaanderen niet over een uitgebreid ‘militair-industrieel complex’ beschikt. Slechts een handvol Vlaamse ondernemingen produceren uitsluitend of voornamelijk voor de defensiemarkt.

Vanuit methodologisch standpunt is het rapport nogal zwaar op de hand. Hoewel de inhoud hoogst relevant is, hadden een luchtigere structuur en een samenvatting de leesbaarheid van het rapport kunnen verhogen, met meer voetnoten en technische bijlagen voor epistemische beschouwingen. Het betreft evenwel een nieuw te ontginnen intellectueel domein en gezien de omstandigheden heeft het Wetenschappelijke Secretariaat de beperkte informatie optimaal aangewend en werden mogelijke valkuilen handig omzeild.

Een vergelijkende studie van het wapenexportcontrolebeleid: Vlaanderen en zijn burens

Dit rapport steunt op een vergelijking van de exportcontrolepraktijken voor militaire goederen en goederen voor tweeeërlei gebruik in de buurlanden met de huidige praktijken in België en Vlaanderen. Het rapport valt op door zijn originele, bijzondere analogieënreeks, de mogelijkheid om de praktijken van een deelstaat in dezelfde vergelijking op te nemen, en de hoeveelheid volledige en up-to-date informatie over de weerhouden casussen. De bestudering van de feiten gebeurt nauwgezet, volledig en met de gepaste verwijzingen en is zo opgebouwd dat alle gangbare, gespecialiseerde concepten en nomenclatuur wordt

geëerbiedigd terwijl tegelijk alles in het werk wordt gesteld om de materie zo toegankelijk mogelijk te maken. De rapportstructuur en –benadering getuigen van een voortdurend streven naar het verduidelijken van een niet-vertrouwd, esoterisch en eerder saai onderwerp aan een grotendeels oningewijd publiek. Het onderzoeksteam is grotendeels in zijn opzet geslaagd.

Vlaamse buitenlandse wapenhandel 2006

Dit rapport maakt over het algemeen een zeer goede indruk. De indeling van de inhoud werd op prijs gesteld, evenals de heldere beschrijving van de analytische benaderingen die werden gehanteerd. Het Vlaams Vredesinstituut is er wonderwel in geslaagd de nodige onderzoeksinstrumenten te mobiliseren om een overzicht van dit formaat te kunnen opstellen voor het jaarverslag. Het is meteen ook duidelijk dat dergelijke rapporten, wat betreft kwaliteit en dus erkenning door andere instellingen, op zeer korte termijn het niveau van internationaal erkende onderzoeksinstellingen zullen evenaren.

Het zou niettemin nuttig kunnen zijn om een samenvatting van de bevindingen en beleidsaanbevelingen te voorzien, plus een verklarende woordenlijst met een korte definitie van sleutelwoorden. Zo kan de lezer in één oogopslag de meest opvallende onderzoeksresultaten vatten om daarna deze resultaten verder uit te diepen in de rest van het rapport. Er zou ook meer gebruik kunnen worden gemaakt van bijlagen die de onderzoeksmethodologie toelichten en een overzicht en samenvatting geven van de voornaamste wetteksten. Een andere aanrader is de toevoeging van een chronologie.

Wat de gevolgen van de kernbevindingen in dit rapport voor het beleid betreft, stellen we vast dat hier zowel juridische als ethische aspecten spelen. Voor lezers die niet vertrouwd zijn met de ins & outs van het Vlaamse wapenexportbeleid, kan het handig zijn om een kader te schetsen dat door de onderzoekers moet worden ontwikkeld en dat de verschillende nationale en internationale juridische en ethische parameters linkt die het beslissingsproces inzake de verlening van wapenexportvergunningen ondersteunen. Het is ook wenselijk dat de auteurs in hun bespreking een duidelijk onderscheid zouden maken tussen formele criteria, zoals wetten, wetgevingen, verordeningen en richtlijnen, en informele criteria zoals ethische overwegingen.

In het rapport zijn wel enkele foutjes geslopen die vermeden hadden kunnen worden indien, zoals we ook aanbevelen, Standard Operating Procedures in het productieproces waren ontwikkeld. Deze foutjes doen enigszins af aan de kwaliteit van een voor het overige puike prestatie.

Vrede in Vlaanderen

Via een opiniepeiling en op basis van vier focusgroepen en een literatuuronderzoek peilt het onderzoeksteam naar de mening en het engagement van Vlamingen inzake vrede en geweld. De peiling verduidelijkt hoe Vlamingen vrede en het ontbreken van vrede definiëren, welke houding ze aannemen ten aanzien van persoonlijk geweld en militair ingrijpen, hoe ze de kans op een terroristische aanslag of wereldoorlog inschatten, wie kan optreden tegen geweld en hoe. Vervolgens werd onderzocht wat Vlamingen doen voor de vrede en in welke mate en op welke manier vrede een prioriteit is in de media of in de politiek.

Het betreft een lovenswaardige bijdrage tot het onderzoek naar de publieke opinie in Vlaanderen inzake vrede en geweld. Deze originele studie brengt het vredebewustzijn bij Vlamingen in kaart en tracht inzicht te verwerven in de vorming van de publieke opinie. In verdeelde gemeenschappen en conflictgebieden verloopt het onderzoek naar de publieke opinie inzake conflictproblemen bovendien moeizamer dan armoede-, gezondheids-, of milieuonderzoek. De publieke opinie is gewoonlijk geen al te nauwkeurige afspiegeling van individuele meningen. Dit onderzoek is zinvol, ook omdat het de troeven en knelpunten van dergelijk onderzoek belicht. Het hanteert verschillende methodes om de complexe realiteit van perspectieven en misvattingen te verkennen en levert interessante informatie op over verscheidene aspecten van het vredebewustzijn bij Vlamingen, de media en op de politieke agenda.

Het rapport doet wel enkele vragen rijzen i.v.m. de gehanteerde methodologie, vermits sommige termen worden gebruikt zonder werkbare definitie en bij de moeilijke inschatting van het vredebewustzijn wordt in het onderzoek een hoge mate van abstractie gehanteerd. Bovendien beschikken de respondenten omwille van de gesloten aard van sommige vragen over weinig antwoordruimte. Niettemin gaat het om baanbrekend onderzoek dat een uitgangspunt kan zijn voor verder onderzoek door het Vlaams Vredesinstituut en andere instellingen.

4.5.2 Achtergrondnota's

De daling van de Vlaamse vergunde wapenexport in 2005: kadering en hypothesen

Deze achtergrondnota getuigt van onvervalst vakmanschap. De nota is bondig en werd goed gestructureerd. De voorlaatste bladzijde bevat een handig overzicht van de verschillende hypothesen en hun verklaringskracht. De taal is helder en vlot leesbaar en nodigt de lezer echt uit om zich verder in het onderwerp te verdiepen. De nota heeft

noodzakelijkerwijs geen eenduidige conclusie vermits ze steunt op open bronnen en vrij beschikbare gegevens.

De Darfurcrisis: een status quaestionis

Deze achtergrondnota is de enige publicatie van het Vlaams Vredesinstituut die enige onrust wekte bij de Wetenschappelijke Raad. Hoewel interpretatieproblemen veelal subjectief zijn, stelden we toch een ernstige fout vast in de feiten waarop het document steunt, waardoor het onderzoek op losse schroeven komt te staan. Het is nooit gemakkelijk om een goed evenwicht te bewaren tussen een objectief overzicht en een degelijke analyse, maar in deze nota werd dit evenwicht onvoldoende in acht genomen. Het onderzoeksteam van het Vlaams Vredesinstituut heeft, zo lijkt ons, in dit geval iets te veel hooi op zijn vork genomen. Hier valt te leren dat dit soort onderwerpen beter wordt uitbesteed.

4.5.3 Adviesnota's

Nauwere samenwerking om exportcontrole te verbeteren

Deze nota vormt een aanvulling op de eerdere publicaties van het Vlaams Vredesinstituut inzake Vlaamse exportcontroles en het ruimere feitenonderzoek van Europese nationale exportcontroleregimes voor wapens en goederen voor tweeërlei gebruik, vermits hier aanbevelingen worden geformuleerd die zich rechtstreeks richten tot de overheden die in de toekomst zullen instaan voor het beheer van Vlaanderens eigen exportcontrolesysteem.

De situatie die aanleiding gaf tot het opstellen van deze adviesnota is waarschijnlijk uniek binnen de EU: België is de enige lidstaat die de uitvoering van zijn internationale exportcontroleverplichtingen volledig heeft geregionaliseerd zonder tegelijkertijd maatregelen te nemen die de identiteit of verenigbaarheid van de oplossingen van de verschillende gewesten moeten garanderen. De uitdaging die het Gewest moet aangaan, is het voldoen aan de Europese normen inzake 'best practices' en aan de onderliggende veiligheidsvereisten, zonder evenwel afbreuk te doen aan de eigen economische belangen.

De nota is bestemd voor specialisten en is inderdaad geen lichte lectuur, zelfs voor ingewijden. De nota introduceert vier aandachtspunten om het systeem te verbeteren: communicatie, coördinatie, samenwerking en duidelijkheid. Het document is een lovenswaardige oefening, waarbij het onderzoeksteam hier en daar echter wat steken laat vallen.

De aanbevelingen die tot besluit worden geformuleerd, liggen in de lijn van de analyse en van internationale 'best practices'. Ze zijn volledig en geloofwaardig. Kortom, een intelligente, originele en boeiende analyse.

Overheidssteun aan militaire projecten in Vlaanderen

Het secretariaat van het Vlaams Vredesinstituut werd verzocht om zijn achtergrondnota 'Rollend fonds en Joint Strike Fighter' van 2006 op te volgen aan de hand van een onderzoek naar de ruimere thematiek van overheidssteun aan militaire projecten in Vlaanderen.

Het analysewerk in deze adviesnota staat grotendeels in het teken van een beschrijving van de instrumenten voor overheidssteun voor O&O in Vlaanderen en andere instrumenten ter ondersteuning van het Vlaamse economische beleid. Het betreft een uitvoerige beschrijving die vrijwel alle aspecten van deze materie behandelt. Gezien de omvang van het document was een bijlage wel nuttig geweest, met een verklarende woordenlijst van acroniemen en andere namen die voor de verschillende fondsen en economische agent-schappen worden gebruikt. Daarenboven was het ook handig geweest om een overzicht toe te voegen waarin wordt aangegeven in welke mate de toewijzingen door deze instrumenten door het parlement kunnen worden opgevolgd en gescreeend.

De adviesnota is bovendien niet altijd even duidelijk. De bespreking van concrete voorbeelden had hier soelaas kunnen bieden, vermits deze duidelijk hadden kunnen maken welke O&O-projecten mogelijk tot militaire projecten kunnen leiden en welke niet. Hier speelt echter ook een gevoeligheidselement: de nota werd immers opgesteld op een ogenblik dat deze materie een 'heet hangijzer' was in de politieke arena. De adviesnota heeft evenwel haar nut bewezen dankzij de uitstekende beschrijving van de instrumenten zowel voor overheidssteun voor O&O en ruimer voor het Vlaamse economische beleid. We raden aan om in de toekomst het begrip 'militair' concreter te beschrijven, zodat ook 'humanitaire' projecten kunnen worden aangekaart.

Samenwerkingsakkoord tussen de Regering van Kroatië en de Vlaamse Regering

Het Vlaams Vredesinstituut lanceerde op 7 mei 2007 een nota betreffende het Samenwerkingsakkoord tussen de regering van Kroatië en de Vlaamse regering, op verzoek van Vlaams minister Geert Bourgeois. De nota bevat een nuchtere analyse van de politieke ontwikkelingen in Kroatië sinds dit land zich in 1991 afscheidde van Joegoslavië en de uitdagingen die het land nog steeds het hoofd moet zien te bieden op de weg naar volledige democratie, met eerbiediging van de rechten van alle leden van de Kroatische maatschappij. Kroatië wil ook toetreden tot de Europese Unie, wat meteen de context van de voorgestelde overeenkomst schetst. Het Vlaams Vredesinstituut voert terecht aan dat de

uitvoering van de samenwerkingsovereenkomst moet worden toegespitst op die domeinen die bijdragen tot het wegwerken van hinderpalen op de weg naar volledige democratie en voegde er nog een kritische noot aan toe, namelijk dat het document nergens verwijst naar 'duurzame vrede en stabiliteit', nochtans een van de hoekstenen van de EU.

Principes van goed bestuur toegepast op het beleid inzake wapenhandel: het vooropstellen van administratieve termijnen in de licentieprocedure

Deze beleidsgerichte, hervormingsgezinde adviesnota is een doeltreffend instrument voor het formuleren van enkele pertinente aanbevelingen. Een nauwkeurigere beschrijving van de context van deze aanbevelingen en een preciezere formulering hadden de uitwerking van de nota evenwel nog vergroot. Dit probleem is deels het gevolg van het onduidelijke onderscheid tussen principes van goed bestuur en van een goede overheid. Het document begint met een legalistische definitie van goede overheid, maar breidt deze gaandeweg verder uit met transparantienormen, die in feite een sleutelelement zijn voor goed bestuur. Niettemin is het analysewerk uitstekend, met analyses van ervaringen in de omringende landen. De rechtvaardiging van administratieve termijnen voor de licentieprocedure wordt verduidelijkt in termen van het streven naar een optimalisering van de overheids- en bestuursstandaarden uit principe, eerder dan in termen van een concrete vraag naar meer transparantie. Er wordt niet ingegaan op de huidige stand van zaken in de administratie, noch over de houding van de privésector ten aanzien van een dergelijke verandering; beide factoren zouden de beslissing om aan dit beleidsadvies gevolg te geven evenwel kunnen bemoeilijken. De nota is in ieder geval op zijn minst een stap in de goede richting.

4.6 Dankwoord

De Wetenschappelijke Raad houdt eraan de Directeur van het Vlaams Vredesinstituut en zijn medewerkers te bedanken voor hun bereidwillige medewerking. We werden door hen warm onthaald en het was voor ieder van ons een waar genoegen om te kunnen bijdragen aan de ontluikende intellectuele gemeenschap verbonden aan het Vlaams Vredesinstituut.

4.7

Besluit

We beamen dat het Vredesinstituut een uitstekende start heeft genomen, doelmatig te werk gaat en zijn ambitie om te werken naar de hoogste internationale standaarden in het belang van het parlement, de Vlaamse bevolking en de hele gemeenschap, op korte termijn belooft in te lossen.

#5

Het instituut

5.1

Situering

Het decreet: de handleiding voor het Vlaams Vredesinstituut

Het Vlaams Parlement legde in het oprichtingsdecreet (7 mei 2004) van het Vlaams Vredesinstituut vier opdrachten vast voor de nieuwe paraparlementaire instelling: fundamenteel en actueel vredesonderzoek verrichten, informatiebronnen verzamelen en ontsluiten, voorlichten en het parlement en de regering adviseren.

Vredesonderzoek, zowel fundamenteel wetenschappelijk onderzoek als onderzoek dat inspeelt op de actualiteit, is een eerste belangrijke opdracht van het Vredesinstituut. Het uitgevoerde onderzoek moet bijdragen tot het bevorderen van vreedzame en rechtvaardige oplossingen van conflicten en tot het vestigen van de voorwaarden voor een duurzame vrede.

Het Vredesinstituut heeft ook de taak het Vlaams Parlement, het middenveld én het brede publiek te informeren over vrede en geweldpreventie en over de resultaten van het uitgevoerde onderzoek.

Tot slot kan het Vredesinstituut op eigen initiatief, op initiatief van het Vlaams Parlement of op vraag van de Vlaamse Regering, algemene of specifieke adviezen formuleren. In het decreet wordt zijn adviesfunctie aan het Vlaams Parlement met betrekking tot internationale verdragen en de beleidsbrief van de minister bevoegd voor wapenhandel expliciet vermeld, maar parlement en regering kunnen ook in andere gevallen een beroep doen op de deskundigheid van het Vredesinstituut. Het Vredesinstituut zelf kan te allen tijde op basis van het onderzoek adviezen formuleren.

De vierledige opdracht van het Vredesinstituut richt zich op een breed doelpubliek. Als paraparlementaire instelling staat het instituut in eerste instantie ten dienste van het Vlaams Parlement. Het ondersteunt het parlement bij zijn kerntaken. Onder andere bij het opstellen van decreten en het doeltreffend opvolgen en controleren van de uitvoerende macht met betrekking tot de in 2003 overgehevelde bevoegdheden inzake de in-, uit- en doorvoer van wapens ondersteunt het Vredesinstituut het Vlaams Parlement.

Het Vredesinstituut richt zich ook tot het middenveld en het brede publiek. Onder meer via de Raad van Bestuur heeft het Vredesinstituut een vinger aan de pols van het brede maatschappelijke middenveld in Vlaanderen: werkgevers, werknemers, academici, vredesbewegingen en politieke partijen.

Het Vlaams Vredesinstituut heeft de ambitie uit te groeien tot een referentie die in Vlaanderen op een wetenschappelijk gefundeerde manier informatie verstrekt en advies formuleert inzake vredesvraagstukken.

De opdrachtverklaring

De Raad van Bestuur vertaalde de missie van het Vredesinstituut in een opdrachtverklaring die duidelijk vanuit de Vlaamse context vertrekt, maar ook buiten de regionale grenzen treedt. Het instituut hanteert gevestigde methodes van vredesonderzoek, maar verkent ook nieuwe invalshoeken. De tekst legt de nadruk op het betrekken van het middenveld en het brede publiek bij de activiteiten van het Vredesinstituut. De opdrachtverklaring is een bondige maar rijke en evenwichtige tekst, die als leidraad kan dienen voor de uitbouw van het Vredesinstituut.

“Het Vlaams Instituut voor Vrede en Geweldpreventie is een door het Vlaams Parlement opgericht onafhankelijk instituut dat opkomt voor een vredescultuur in Vlaanderen en dat meebouwt aan de vrede in Europa en de wereld.

Het Vlaams Vredesinstituut past in een lange traditie van vredesopbouw op het vlak van vredeseconomie, sociale defensie, wapenbeheersing, controle op de internationale wapenhandel, respect voor de rechten van de mens en vormen van vreedzame conflicthantering.

Het Vlaams Vredesinstituut verricht en bevordert vredesonderzoek en stelt publicaties, adviezen en informatie ter beschikking van het publiek en de overheid.

Het Vlaams Vredesinstituut is bereid om actief en concreet aan vredesinitiatieven deel te nemen in samenspraak met het middenveld en de overheid.

Bij de ontwikkeling van een Vlaamse vredescultuur heeft het Vlaams Vredesinstituut zowel aandacht voor vredeseconomie en voor vredesopvoeding, als voor nieuwe aspecten van vredesopbouw waaronder een ethische, gendergevoelige of ecologische benadering.

Het Vlaams Vredesinstituut wil een open huis zijn waar iedereen welkom is.”

5.2

De Raad van Bestuur

Samenstelling

De Raad van Bestuur van het Vredesinstituut bestaat uit 19 stemgerechtigde leden uit uiteenlopende hoeken van het Vlaamse middenveld. De leden hebben een mandaat van vijf jaar en worden benoemd door het Vlaams Parlement. Om een onafhankelijk instituut met een groot draagvlak en de nodige deskundigheid te verzekeren, wordt in het decreet een evenwichtige vertegenwoordiging bepaald: zes in eigen naam zetelende leden voorgedragen door de fracties in het Vlaams Parlement, drie leden op voordracht van de Vlaamse Interuniversitaire Raad, drie leden op voordracht van een vrijwillig samenwerkingsverband van Nederlandstalige vredesorganisaties en vier leden op voordracht van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen. De aldus samengestelde Raad van Bestuur coöpteert nog drie leden.

Op 23 januari, de eerste vergadering in 2007, bestond de Raad van Bestuur uit volgende leden:

Nelly Maes, voorzitter
Prof. Dr. Katlijn Malfliet
Prof. Dr. Jan Clement
Axel Delvoie
Freddy Sarens
Prof. Dr. Em. Erik Suy

voorgedragen door de politieke fracties

Jan Dereymaeker
Els Dirix
Wim Beazar

voorgedragen door de SERV

Prof. Dr. Gustaaf Geeraerts
Prof. Dr. Koen Vlassenroot
Prof. Dr. Jan Wouters

voorgedragen door de VLIR

William Debruyn
Mich Crols
Gio De Weerd

voorgedragen door de Vlaamse vredesbewegingen

Walter Baeten
Prof. Dr. Philip Nauwelaerts, ondervoorzitter
Christophe Scheire
gecoöpteerde leden

In 2007 nam de heer Jan Dereymaeker ontslag uit de Raad van Bestuur. De heren Jerry Crombez en Jan Renders werden verwelkomd als nieuw lid, voorgedragen door de SERV.

Nieuwe leden worden door de te vertegenwoordigen geledingen voorgedragen en worden aangesteld door het Vlaams Parlement.

Vergaderingen

De vergaderingen van de Raad van Bestuur van het Vlaams Vredesinstituut vonden in 2007 plaats op 23 januari, 26 februari, 27 maart, 7 mei, 5 juni, 17 september, 12 november en 18 december. Van 2 tot 4 december 2007 bracht een delegatie van de Raad van Bestuur een studiebezoek aan Parijse instellingen in het werkdomein van het Vredesinstituut.

Dagelijks Bestuur

De beslissingen van de Raad van Bestuur worden in de praktijk opgevolgd door het Dagelijks Bestuur, dat bestaat uit de voorzitter, ondervoorzitter en directeur van het Vredesinstituut. De leden van het Dagelijks Bestuur houden nauw contact over de voorbereiding van de bestuursvergadering, de werking en het personeelsbeleid van het instituut.

5.3 De Wetenschappelijke Raad

Gezien wetenschappelijk werk een basispijler in de werking van het Vredesinstituut is, werd in het decreet een Wetenschappelijke Raad voorzien die de Raad van Bestuur en het Wetenschappelijk Secretariaat inhoudelijk bij de onderzoeksactiviteiten ondersteunt. Als internationaal samengesteld adviesorgaan evalueert de Wetenschappelijke Raad de kwaliteit van de onderzoeksopdracht van het Vredesinstituut, geeft hij de Raad van Bestuur en

het Wetenschappelijk Secretariaat advies over belangrijke trends in het onderzoek inzake vrede en veiligheid en kan hij, gezien zijn deskundigheid, geraadpleegd worden voor het lopende onderzoek.

De Wetenschappelijke Raad is samengesteld uit de voorzitter van de Raad van Bestuur, acht binnen- en buitenlandse specialisten afkomstig uit academische middens en niet-gouvernementele organisaties en de directeur van het Vredesinstituut. De Raad van Bestuur benoemt de leden van de Wetenschappelijke Raad voor vijf jaar. De Wetenschappelijke Raad vergadert in regel twee keer per jaar. In 2007 vergaderde de Raad op 30 maart en op 19 oktober.

Op 30 maart 2007 bestond de Wetenschappelijke Raad uit volgende deskundigen: mevrouw Dr. An Vranckx en de heren Bernard Adam, Martin Broek, Prof. Dr. Rik Coolsaet, Prof. Dr. Mark Duffield, Prof. Dr. John Groom, Prof. Dr. Luc Reychler en Dr. Jean Pascal Zanders.

De heren Bernard Adam en Martin Broek namen in 2007 ontslag en mevrouw Alyson JK Bailes en Prof. Dr. Heiner Hänggi werden verwelkomd als nieuwe leden van de Wetenschappelijke Raad.

Prof. Dr. John Groom is professor emeritus Internationale Betrekkingen van de Universiteit van Kent. Hij is voorzitter van de Wetenschappelijke Raad.

Alyson J.K. Bailes is gastprofessor Internationale Betrekkingen aan de Universiteit van IJsland in Reykjavik en voormalig directeur van SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute).

Prof. Dr. Rik Coolsaet doceert aan de Universiteit Gent Internationale Politiek en Internationale Betrekkingen. Hij is tevens directeur van het onderzoeksproject Veiligheid en Global Governance van het KIIB.

Prof. Dr. Mark Duffield is professor Development Politics aan de Universiteit van Bristol.

Prof. Dr. Heiner Hänggi is Assistant Director en Head of Research bij het Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF) in Zwitserland.

Prof. Dr. Luc Reychler doceert internationale betrekkingen, geweldpreventie en vredesonderzoek aan de Universiteit van Leuven. Hij is directeur van het Centrum voor vredesonderzoek en Strategische Studies (CPRS) in het Instituut voor Internationaal en Europees beleid.

Dr. An Vranckx is gastprofessor in de Vakgroep Studie van de Derde Wereld van de Universiteit Gent.

Dr. Jean Pascal Zanders is directeur van Bio Weapons Prevention Project in Geneve.

5.4

Het Wetenschappelijk Secretariaat

Het Wetenschappelijke Secretariaat is het operationele centrum van het Vredesinstituut. In de kantoren in het Huis van Vlaamse Volksvertegenwoordigers zijn de onderzoekers aan het werk, wordt het documentatiecentrum uitgewerkt en adviezen voorbereid.

Op voorstel van de Raad van Bestuur legde het Vlaams Parlement de personeelsformatie van het Vredesinstituut vast: een directeur, drie wetenschappelijk medewerkers, een communicatieverantwoordelijke en een secretariael medewerker.

In 2007 bestond het Secretariaat uit volgende leden:

Directeur

Tomas Baum

Onderzoekers

Sara Depauw

Geert Castryck

Nils Duquet

Communicatieverantwoordelijke

Wies De Graeve

Secretariael medewerker

Tot september 2007 was Marjolein Delvou secretariael medewerker van het Vredesinstituut.

Op 1 september 2007 kwam Margarida Ferro in dienst als *office manager* bij het Vredesinstituut.

Het Vredesinstituut biedt stageplaatsen aan om studenten de kans te geven kennis te maken met een professionele omgeving, het parlementaire huis en het academisch werk van het instituut. Onder begeleiding van de directeur waren Tristan Terryn en Stefanie Corens in 2007 als stagiair aan de slag bij het Vredesinstituut.

5.5

Externe relaties

5.5.1 Netwerk

Academisch netwerk

Voor de onderzoeksopdracht van het Vredesinstituut zijn nationale en internationale contacten noodzakelijk, onder meer om informatie uit te wisselen, netwerken op te zetten en complementair onderzoek te doen. In 2007 werden de reeds bestaande contacten uitgebreid en werden nieuwe waardevolle contacten gelegd met andere instituten voor vredesonderzoek en internationale betrekkingen in binnen- en buitenland.

Met name met nationale en internationale partners zoals Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), International Peace Research Institute Oslo (PRIO), Groupe de Recherche et d'Information sur la Paix et la Sécurité, Brussel (GRIP), International Peace Information Service (IPIS), Egmont – Koninklijk Instituut voor Internationale Betrekkingen, Bonn International Center for Conversion (BICC), het Instituut Clingendael en Centre d'Etudes et de Recherches Internationales (CERI), werd op verschillende manieren informatie uitgewisseld.

Via COST Action A25 nam het Vredesinstituut deel aan de activiteiten van een academisch internationaal onderzoeksnetwerk. De 'European Cooperation in the field of Scientific and Technical Research' (COST) is een instrument om samenwerking tussen Europese wetenschappers en onderzoekers te ondersteunen. COST Action A25 ('European Small Arms and the Perpetuation of Violence') is een netwerk van onderzoekers dat op academisch niveau

de handel in kleine en lichte wapens bestudeert.

Van dit netwerk maken onder meer onderzoekers van het Peace Research Institute Oslo (PRIO), het Bonn International Center for Conversion (BICC), de Universiteit van Bradford en de Groupe de Recherche et d'Information sur la Paix (GRIP) deel uit.

Van 12 tot 15 september 2007 woonden de medewerkers van het Vredesinstituut de Pan-European Conference 'Making Sense of a Pluralist World' van

de Standing Group on International Relations (SGIR) bij in Turijn. De onderzoekers en directeur stelden er tevens hun onderzoekspapers voor. Ze woonden, al dan niet als sprekers, ook tal van andere nationale en internationale conferenties bij.

Op 2,3 en 4 december 2007 bracht een delegatie van het Vredesinstituut een werkbezoek aan Parijs. Tijdens deze studiereis bezochten leden van de Raad van Bestuur en het Wetenschappelijk Secretariaat van het instituut ESSEC-IRENE, de Vlaamse

Vertegenwoordiging in Parijs en CERI. Het Institut de Recherche et d'Enseignement sur la Négociation en Europe (IRENE) werd opgericht in 1996. Het instituut werkt in de bredere structuur van ESSEC, Business School. Zijn activiteiten zijn gericht op wetenschappelijk onderzoek, publicaties, conferenties en onderhandelingen inzake post-conflict situaties. Het actie-terrein waarin het fungeert is mondiaal, met een specifieke focus op Afrika. Het streefdoel van dit instituut is om de verworven academische kennis om te zetten in praktische bemiddeling in een post-conflict situatie. Het Centre d'Etudes et de Recherches

Internationales (CERI) is een onderzoekscentrum verbonden aan de universiteit Sciences Po en het Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS). Het werd opgericht in 1952 en is momenteel het grootste centrum van internationale relaties in Frankrijk. CERI kenmerkt zich door een multidisciplinaire aanpak vermits het niet louter focust op politieke wetenschappen, maar ook op sociologie, economie, antropologie en geschiedenis. Tijdens het bezoek aan de Vlaamse vertegenwoordiging in Parijs, werd duidelijk dat tussen UNESCO en het Vredesinstituut een potentiële link bestaat op gebied van vredestoerisme en vredeseducatie.

Contacten met het middenveld

Naast de parlementaire en academische gemeenschap, is ook het middenveld een belangrijke partner en stakeholder van het Vredesinstituut. Het instituut is immers meer dan een expertisecentrum; het is ook een Vlaams politiek-maatschappelijke instelling. Structureel is deze band verankerd door een sterke vertegenwoordiging van middenveldorganisaties in de Raad van Bestuur van het instituut.

Daarnaast bouwt het Vredesinstituut ook meer informele contacten op met de Vlaamse civiele maatschappij. Met name bij de verspreiding van onderzoeksresultaten wordt dit netwerk aangesproken. Bij de evenementen in 2007 georganiseerd door het Vredesinstituut, was telkens een brede vertegenwoordiging van vredes- en ander sociaal geëngageerde verenigingen aanwezig.

Het gaat echter niet om eenrichtingsverkeer. Van meet af aan werd uitgegaan van een wisselwerking en uitwisseling van informatie en ervaring. Zo was het middenveld zowel bij het onderzoek als de conferentie 'Vrede in Vlaanderen' een geprivilegieerde gesprekspartner. Als kwalitatief luik van het sociologisch onderzoek werden in focusgroepen alle sociale actoren betrokken bij de analyses. Op de conferentie 'Vrede in Vlaanderen' nam een brede vertegenwoordiging van het middenveld deel aan de debatten, al dan niet als gevraagde inleider van de discussie.

Het Vredesinstituut volgt bovendien de vredesactiviteit in Vlaanderen op de voet en de medewerkers van het instituut waren regelmatig aanwezig 'in het veld': als actieve deelnemer (bijvoorbeeld de voorstelling van het preventieproject 'Jongeren tegen geweld' van het Kinderrechtenhuis en Jeugd & Vrede op 13 november 2007), als geconsulteerde ondersteuning bij de organisatie (bijvoorbeeld de conferentie 'Responsabilisering van bedrijven in conflictregio's' op 25 oktober 2007) of als spreker (debat 'Pers in oorlogstijd. Objectief waarnemer of actief betrokken?' van het Rode Kruis Vlaanderen op 5 november 2007).

5.5.2 Evenementen

Op 15 maart 2007 werd in de Rik Wouterszaal van het Vlaamse Parlement het jaarrapport 'Vlaamse Buitenlandse Wapenhandel 2006' tijdens een lunchseminarie voorgesteld. Het rapport met de cijfers met betrekking tot in- uit- en doorvoer van militair materieel in 2006, een analyse van die cijfers en een hoofdstuk over de problematiek van 'eindgebruiker' van geëxporteerde militaire goederen kon op ruime aandacht van volksvertegenwoordigers en pers rekenen.

Op 26 maart 2007 ontving het Vredesinstituut in het Vlaams Parlement een divers publiek van internationale stakeholders en experts naar aanleiding van het seminarie 'Flemish arms export policy in a European context'. Tijdens dit namiddagseminarie stelde de staf van het Vredesinstituut zijn onderzoeksresultaten voor en werden de Engelse versies van de rapporten over wapenhandel gepresenteerd. Deze presentatie werd gevolgd door een respondentenpanel met Alyson JK Bailes (directeur van SIPRI) en Dr. Gerrard Quille (DG External Policies van het Europees Parlement). Het belang van het werk van het instituut in het breder Europees en internationaal kader werd door respondenten en publiek benadrukt.

Het Vredesinstituut stelde op 31 mei het rapport 'Vrede in Vlaanderen' voor in het Vlaams Parlement. De presentatie van de resultaten van het sociologisch onderzoek werd bijgewoond door een honderdtal genodigden uit de politieke wereld en het middenveld.

Op 2 oktober 2007, tijdens de Vlaamse Vredesweek, ontving het Vredesinstituut een brede vertegenwoordiging van beleidsmakers, academici en het betrokken middenveld in het Vlaams Parlement om over de resultaten van het onderzoek 'Vrede in Vlaanderen' te debatteren en concrete initiatieven te verkennen. In twee werkgroepen en een plenaire slotzitting confronteerden de meer dan vijftig aanwezigen verschillende perspectieven met elkaar. In elke werkgroep staken drie inleiders het vuur aan de lont met een korte bijdrage. De thema's van de werkgroepen vloeiden voort uit het onderzoek: het verschil tussen wat mensen over vrede denken en wat ze voor vrede doen, en de band tussen de internationale vrede en de vrede in de eigen samenleving. In de slotzitting werd gerapporteerd over beide werkgroepen en werden een aantal slotconclusies geformuleerd.

Op 26 oktober 2007 werd in het Vredescentrum in Antwerpen de conferentie 'Responsabilisering van bedrijven in conflictregio's en landen met een zwakke overheid' georganiseerd. Op deze conferentie werd nagegaan wat de overheid, de civiele maatschappij en de bedrijfswereld kunnen doen om bedrijven ertoe aan te zetten goed bestuur, respect voor de mensenrechten en het milieu te promoten. De conferentie kwam tot stand door een samenwerkingsverband tussen Economen voor vrede & veiligheid, Provincie Antwerpen en Vredescentrum Antwerpen, MO*, IOB, het Vredesinstituut, Steunpunt Vlaams Buitenlands Beleid, Stichting Vredeswetenschappen NL, Amnesty International, KAURI en IPIS.

5.5.3 Communicatie

Huisstijl

Voor zijn huisstijl werkt het Vredesinstituut samen met Gramma nv. Gramma is een netwerkpartner van de Total Identity Group en is gespecialiseerd in strategische verkenningen op vlak van identiteit, imago en positionering én de visuele en communicatieve implicaties daarvan. Het sober logo met alleen een woordmerk en de aanvullende beeldtaal worden op alle publicaties en uitgaven van het Vredesinstituut geïmplementeerd.

Website

De website van het Vredesinstituut is het centrale vehikel voor voorlichting en communicatie. Het adres van de website wordt dan ook op alle dragers duidelijk gecommuniceerd en het onderhoud en de uitbouw van de site zijn permanente aandachtspunten. Transparantie en soberheid primeren in zowel structuur als vormgeving.

In 2007 werd de site verder uitgebreid met extra pagina's over onderzoek, een meer uitgewerkt documentatienetwerk met toegankelijke publicaties van het instituut en een overzichtelijk agendaplatform.

www.vlaamsvredesinstituut.eu

www.flemishpeaceinstitute.eu

Digitale Nieuwsbrief

In 2007 werden regelmatig elektronische nieuwsbrieven uitgestuurd naar abonnees. Geïnteresseerden kunnen via inschrijving op de nieuwsbrief op de hoogte blijven van activiteiten of nieuwe publicaties van het Vredesinstituut.

Brochures

Naast de publicatie van rapporten, nota's en academische publicaties van het instituut, werd in 2007 ook een aanvang genomen met het ontwikkelen van toegankelijke publicaties, waarin het werk van het instituut wordt samengevat. Onder meer toegankelijke conferentieverlagen en een overzichtelijke brochure met de resultaten van 'Vrede in Vlaanderen' werden verspreid en op de website gepubliceerd.

5.5.4 Het Vredesinstituut in de pers

Persberichten

08/02/2007	Vlaamse wapenexport 2006
01/03/2007	Overheidssteun aan militaire projecten
15/03/2007	Jaarrapport 'Vlaamse Buitenlandse Wapenhandel 2006'
31/05/2007	Vlaanderen neemt geen vrede met geweld
24/09/2007	Goed bestuur in het controlebeleid op wapenhandel

Audiovisuele media

15/03/2007	'Jaarrapport Vlaamse buitenlandse wapenhandel 2006' Radio 1: Voor de dag, Nieuws, De Wandelgangen Q Music/4 FM: Nieuws (interview directeur Tomas Baum)
15/03/2007	'Jaarrapport Vlaamse buitenlandse wapenhandel 2006' Canvas: Terzake (interview directeur Tomas Baum)
25/03/2007	'Vlaamse buitenlandse wapenhandel' Radio 1: Het Salon (interview Wies De Graeve)
06/04/2007	'Inschatting en nabeschuiving bij ontvoering Britse mariniers in Iran' Radio 1: Lopende Zaken (interview directeur Tomas Baum)
31/05/2007	'Vrede in Vlaanderen' Radio 1: Lopende zaken (interview directeur Tomas Baum)
13/10/2007	'De Nobelprijs voor de vrede voor Al Gore' Radio 1: Ongehoorde meningen (interview directeur Tomas Baum)

Geschreven pers

09/02/2007	'Vlaanderen voert kwart meer wapens uit' – De Morgen
09/02/2007	'Vlaanderen voert derde meer wapens uit' – De Standaard
10/02/2007	'Vlaanderen exporteert geen wapens' – De Standaard
02/03/2007	'Steun aan militair onderzoek moet kunnen' – De Tijd

02/03/2007 'Spirit stelt veto tegen steun militair onderzoek' – De Standaard

02/03/2007 'Soepeler steun voor militair onderzoek' – Gazet van Antwerpen

06/03/2007 'Vredesinstituut wil geen Vlaamse steun aan militair onderzoek' – De Morgen

16/03/2007 'Vlaanderen verliest zicht op eigen wapenuitvoer' – Metro

16/03/2007 'Jaarrapport Vlaams Vredesinstituut' – Belang van Limburg

16/03/2007 'Regering weet niet waar Vlaamse wapens terechtkomen' – De Morgen

16/03/2007 'Wapenexport stijgt' – Gazet van Antwerpen

16/03/2007 'Vlaamse Regering onder vuur voor wapenhandel' – De Tijd

16/03/2007 'La Flandre a vendu beaucoup d'armes en 2006' – L'Echo

22/03/2007 'Armes errantes' – Tendances

01/04/2007 'Het Parlement of de straat' – Koppelteken (Globelink)

01/06/2007 'Meerderheid Vlamingen vindt geweld geen oplossing' – De Morgen

01/06/2007 'Vlaming zegt voor vrede te zijn, maar doet er weinig voor' – De Standaard

04/06/2007 'Saoedi-Arabië ook klant bij Vlaamse en Waalse wapenindustrie' – De Morgen

20/06/2007 'Vrede blijft een werkwoord' – Kerk + Leven

03/07/2007 'Vlaanderen over vrede' – Uitpers

03/10/2007 'Verkleutering, verschraling en meer' – Indymedia

31/10/2007 'Kernwapens op de dool' – Gazet van Antwerpen

#6

Strategisch plan

In overleg met medewerkers, bestuursleden, leden van de Wetenschappelijke Raad en externe deskundigen, werd in 2007 een strategisch plan uitgewerkt met de krijtlijnen en strategische perspectieven voor de ontwikkeling van het Vredesinstituut tot eind 2010.

Het oprichtingsdecreet van het Vredesinstituut legt vier opdrachten vast: het instituut voert wetenschappelijk onderzoek uit, documenteert relevante informatiebronnen, en informeert en adviseert het Vlaams Parlement, de Vlaamse Regering en het brede publiek over vredesvraagstukken. Het Vredesinstituut heeft dus zowel wetenschappelijke als politiek-maatschappelijke doelstellingen. Om deze opdrachten waar te maken werd een strategisch plan opgesteld waarin de missie, het onderzoeksparadigma, de algemene en specifieke doelstellingen en de implementatie ervan tot 2010 werden uitgetekend.

6.1

Algemene doelstellingen

Het Vlaams Vredesinstituut wil, ingebed in de Vlaamse instellingen en op basis van wetenschappelijk onderzoek, bijdragen tot een meer vredevolle mondiale samenleving, met zorg voor de kwaliteit van het uitgevoerde onderzoek en in dialoog met Vlaamse en internationale stakeholders.

- De basis voor de activiteiten van het Vredesinstituut is wetenschappelijk onderzoek, op academisch niveau, met zorg voor kwaliteit en aandacht voor internationale contacten.
- Het Vredesinstituut adviseert het Vlaams Parlement en de Vlaamse Regering over vredesvraagstukken. Het instituut zorgt voor informatie en documentatie en brengt ook advies uit.
- Met de resultaten van zijn onderzoek wil het Vredesinstituut de georganiseerde middenveldorganisaties ondersteunen. Het instituut wil ook een brug slaan naar het brede publiek met informatie over het uitgevoerde onderzoek.

6.2

Onderzoeksparadigma

De bekommernis om geweld te elimineren of te voorkomen, maakt van vredesonderzoek een wetenschap met normatieve uitgangspunten. Vredesonderzoek is echter niet alleen een op waarden gerichte, maar ook een op concrete problemen gerichte activiteit. In die zin is het een toegepaste wetenschap: de onderzoeksresultaten zijn nuttig omwille van de mogelijkheden voor een op vrede gericht beleid. Gezien de complexe en veelgelaagde aard van geweld en vrede, is vredesonderzoek in zijn wezen multidisciplinair. Onderzoek betreft zowel data-analyse over wapenhandel, psychologische verklaringen voor gewelddadig gedrag, instrumenten voor vreedzame emancipatie, juridische benaderingen van verzoening, structurele aspecten van geweld, economische motieven voor conflict, slachtoffertellingen, enz.

Aanvankelijk werd vrede slechts opgevat als de afwezigheid van geweld in het algemeen en (nucleaire) oorlog in het bijzonder. De combinatie van een minimalistische agenda (het voorkomen van oorlog) en een positivistische methode maakt dat aanspraak op wetenschappelijkheid meer voor de hand ligt, maar veel aspecten van het onderzoeksveld verdwijnen zo van de radar. Het is mogelijk om een bredere en vooral diepere onderzoeksagenda na te streven, die culturele en structurele aspecten meeneemt in de analyse. Het Vredesinstituut schrijft zich in deze brede (Europese) benadering in en geeft hier een specifieke thematische invulling aan.

6.3

Strategische doelstellingen en implementatie

- 1 Het Vredesinstituut verricht wetenschappelijk onderzoek volgens internationale standaarden en combineert dat met een maatschappelijke relevantie binnen de Vlaamse samenleving.**

Het instituut gaat in zijn onderzoek multidisciplinair te werk en voert het onderzoek uit in programmavorm:

- **Programma ‘Wapenhandel en -productie’:** Welke wapens worden in Vlaanderen gemaakt? En wie koopt en gebruikt die dan? Welk beleid voert de Vlaamse overheid? Hoe zit het met de wapenhandel wereldwijd? Het Vredesinstituut volgt in dit onderzoeksprogramma de handel en wandel van de Vlaamse militaire technologie en de trends in Europa en de wereld. Controle over de verspreiding van wapens is immers een eerste stap naar vrede en stabiliteit.
- **Programma ‘Vrede in de samenleving’:** De ‘grote vrede’ in internationale betrekkingen is van mondiaal belang, maar iedereen is ook betrokken bij de ‘kleine vrede’ in ons gezin, onze straat en onze stad. Het programma ‘Vrede in de samenleving’ gaat na wat mensen denken over vrede, geweld en samenleven. Die houding bepaalt mee onze omgang met elkaar. Het instituut wil een impuls geven aan individu en maatschappij in het streven naar gewelddeloos samenleven.
- **Programma ‘Politiek geweld’:** Bewegingen die een plaats opeisen binnen een bestaand politiek bestel of dat bestel willen veranderen, komen in conflict met de politieke elite en mogelijk met andere bewegingen tot wie ze hun aanspraken richten of wiens belangen ze bedreigen. Gevallen waarbij dat conflict manifest gewelddadig wordt, maken onderwerp uit van dit onderzoeksprogramma. De onderzoekers gaan op zoek naar de dynamiek en de mechanismen van politiek geweld. Daarbij hebben ze oog voor de situatie voor, tijdens en na het conflict. Onder meer de diepere oorzaken, de interne dynamiek en de reactie van de politieke elite komen aan bod.

2 Het Vredesinstituut streeft naar de hoogste academische standaarden bij zijn activiteiten en besteedt daarom bijzondere zorg aan kwaliteitscontrole en evaluatie.

- Wat interne kwaliteitszorg betreft, is een permanent evaluatieproces voorzien binnen het Wetenschappelijk Secretariaat, het Dagelijks Bestuur en de Raad van Bestuur.
- De Wetenschappelijke Raad, een internationaal samengesteld team van experts, evalueert jaarlijks het wetenschappelijk werk van het instituut in zijn geheel.
- Het Vlaams Parlement zal het Vredesinstituut evalueren in 2010, vijf jaar na de operationele start.

3 Het Vredesinstituut ondersteunt de werkzaamheden van het Vlaams Parlement en de Vlaamse Regering.

De adviesfunctie is de meest directe dienstverlening van het instituut aan het parlement en zijn politieke omgeving. Het Vredesinstituut kan op eigen initiatief adviezen formuleren, of het parlement of de regering kan het Vredesinstituut om advies vragen.

- De standpunten van het instituut worden gepubliceerd in adviesnota's.

- Het Vredesinstituut stelt ook achtergrondnota's ter beschikking. Aan achtergrondnota's wordt geen normerend advies gekoppeld, maar ze schetsen de stand van zaken over een concreet thema en voeden zo het actueel vredesdebat.

4 Het Vredesinstituut verzamelt als expertisecentrum informatie en ontsluit die.

- Het instituut bouwt een collectie 'Vredesonderzoek' op in de Informatheek van het Vlaams Parlement. In de collectie wordt relevante literatuur en documentatie samengebracht uit de onderzoeksdomeinen waar het Vlaams Vredesinstituut direct en indirect actief is.
- Volksvertegenwoordigers, beleidsmedewerkers, het brede publiek en andere onderzoekers kunnen de verzamelde collectie raadplegen.

5 Het Vredesinstituut wil zijn onderzoeksresultaten en adviezen bekend maken en politieke en maatschappelijke debatten stimuleren en eraan deelnemen. Zo ontwikkelt het Vredesinstituut ook zijn eigen profiel.

- Het Vredesinstituut zal aandacht besteden aan frequente, open en duidelijke communicatie over zijn activiteiten en standpunten. Het instituut zal daarbij een eigen huisstijl hanteren en alle communicatie verloopt tweetalig in het Nederlands en Engels.
- Met zijn e-communicatie (nieuwsbrief) en website (www.vlaamsvredesinstituut.eu) brengt het Vredesinstituut informatie over en van het instituut in alle facetten van zijn opdracht samen op een toegankelijk forum.
- Het instituut geeft zelf publicaties uit en verspreidt die zowel in gedrukte vorm als via de website. De belangrijkste publicatievormen zijn onderzoeksrapporten, adviesnota's en achtergrondnota's. De onderzoekers van het instituut maken ook gebruik van externe academische publicatiekanalen.
- De werking, standpunten en onderzoeksresultaten van het instituut worden ook in een toegankelijke vorm vertaald en op die manier ontsloten voor het brede publiek.
- Om de uitwisseling van ideeën te bevorderen, organiseert het instituut zelf conferenties en seminars. Daarnaast neemt het actief deel aan debatten en conferenties die nationaal en internationaal door andere organisaties worden georganiseerd.

6 Voor het Vredesinstituut zijn contacten met andere onderzoeksinstituten in binnen- en buitenland van fundamenteel belang, onder meer om informatie uit te wisselen, netwerken op te zetten en complementair onderzoek te doen.

7 Het middenveld is een belangrijke stakeholder voor het Vredesinstituut.

Het is bij uitstek geplaatst om de onderzoeksresultaten van het Vredesinstituut te gebruiken en als mediator te dienen voor het Vredesinstituut in zijn eigen werkveld.

8 Het Vredesinstituut streeft naar een doordacht, efficiënt en transparant

financieel beleid. De meerjarenbegroting 2007-2011 werd door het Vlaams Parlement goedgekeurd. Het instituut beoogt de uitbreiding van de onderzoeksploeg met één onderzoeker tegen 2009.

A blue-tinted background image showing the hands and arms of several people. One hand is visible in the upper left, another in the center, and a third in the lower right. The image is slightly out of focus, creating a soft, abstract feel.

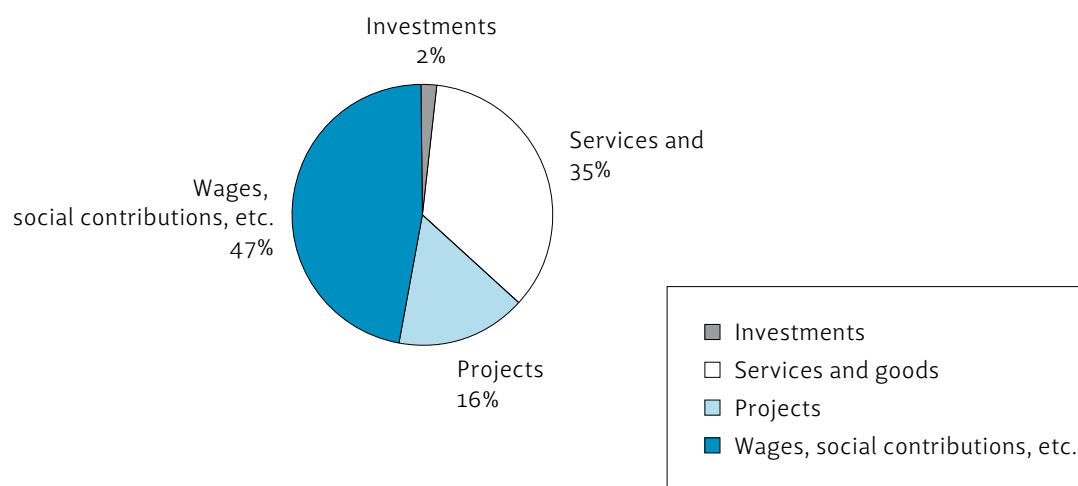
#7

Financieel verslag

In samenwerking met de diensten van het Algemeen Secretariaat van het Vlaams Parlement, voert het Vlaams Vredesinstituut een autonome budgettaire en economische boekhouding in SAP. Dit houdt in dat naast de afzonderlijke begroting ook een afzonderlijke jaarrekening wordt opgemaakt. Het Vlaams Parlement kent het Vredesinstituut jaarlijks een werkingstoelage toe en keurt jaarlijks, op voorstel van de Raad van Bestuur, de begroting en de rekeningen van het instituut goed. De rekeningen worden gecontroleerd door het Rekenhof.

In 2007 beschikte het Vredesinstituut over een budget van 929.595 euro. De Rekening van het Vlaams Vredesinstituut voor het begrotingsjaar 2007 werd op 28 mei 2008 behandeld en goedgekeurd door de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement.

Verdeling van de uitgaven van het budgettair resultaat 2007

#8

Publicaties 2007 – overzicht

8.1

Nederlandse publicaties

Onderzoeksrapporten

- *Een vergelijkende studie van het wapenexportcontrolebeleid: Vlaanderen en zijn burens*
Auteurs: Geert Castryck, Sara Depauw, Nils Duquet
Publicatie: Brussel, 26 maart 2007
ISBN 9789078864011 – 162 p.
- *Vlaamse buitenlandse wapenhandel 2006*
Auteurs: Nils Duquet, Geert Castryck, Sara Depauw
Publicatie: Brussel, 15 maart 2007
ISBN 9789078864042 – 98 p.
- *Vrede in Vlaanderen*
Auteurs: Joris Verhulst, Jeroen Van Laer, Peter Van Aelst, Stefaan Walgrave
Publicatie: Brussel, 31 mei 2007
ISBN 9789078864035 – 138 p.

Achtergrondnota's

- *De daling van de Vlaamse vergunde wapenexport in 2005: kadering en hypothesen*
Publicatie: Brussel, 5 oktober 2007
- *De Darfur-kwestie: een status quaestionis*
Publicatie: Brussel, 21 juni 2007

Adviesnota's

- *Nauwere samenwerking om exportcontrole te verbeteren*
Publicatie: Brussel, 23 januari 2007
- *Overheidssteun aan militaire projecten in Vlaanderen*
Publicatie: Brussel, 26 februari 2007

- *Samenwerkingsakkoord tussen de Regering van Kroatië en de Vlaamse Regering*
Publicatie: Brussel, 7 mei 2007
- *Principes van goed bestuur inzake wapenhandel: het vooropstellen van administratieve termijnen in de licentieprocedure*
Publicatie: Brussel, 24 september 2007
- *Advies bij de beleidsbrief 2007-'08 van de minister bevoegd voor buitenlandse wapenhandel*
Publicatie: Brussel, 12 november 2007

Jaarverslag

- *Jaarverslag 2006*
Publicatie: Brussel, 17 september 2007
ISBN 9789078864110 – 67 p.

Brochures

- *Conferentieverslag Vrede en Economie*
Publicatie: Brussel, 20 januari 2007
- *Vrede in Vlaanderen*
Publicatie: Brussel, 2 oktober 2007
- *Conferentieverslag Vrede in Vlaanderen*
Publicatie: Brussel, 15 november 2007
- *SIPRI Yearbook 2007 – Armaments, Disarmament and International Security – (Samenvatting in het Nederlands)*¹
Publicatie: Brussel, 25 oktober 2007

---

¹ Het Vredesinstituut verzorgde de Nederlandse vertaling en publicatie van de samenvatting van het jaarboek 2006 van SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute).

8.2

In het Engels vertaalde publicaties

Onderzoeksrapporten

- *Profile of foreign trade in military goods and the defence-related industry in Flanders*
Auteurs: Geert Castryck, Sara Depauw, Nils Duquet
Publicatie: Brussel, 26 maart 2007
ISBN 9789078864080 – 98 p.
- *The Flemish Arms Export Policy : an analysis of the legal framework*
Auteurs: Geert Castryck, Sara Depauw, Nils Duquet
Eindredactie: Tomas Baum, Wies De Graeve
Publicatie: Brussel, 26 maart 2007
ISBN 9789078864097 – 134 p.
- *Benchmarking Arms Export Controls: a region and its neighbours*
Auteurs: Geert Castryck, Sara Depauw, Nils Duquet
Publicatie: Brussel, 26 maart 2007
ISBN 9789078864028 – 160 p.
- *Flemish Foreign Arms Trade 2006*
Auteurs: Nils Duquet, Geert Castryck, Sara Depauw
Publicatie: Brussel, 15 maart 2007
ISBN 9789078864059 – 96 p.
- *Peace in Flanders*
Auteurs: Joris Verhulst, Jeroen Van Laer, Peter Van Aelst, Stefaan Walgrave
Publicatie: Brussel, 31 mei 2007
ISBN 9789078864103 – 138 p.

Achtergrondnota's

- *The Darfur crisis: a status quaestionis*
Publicatie: Brussel, 21 juni 2007
- *The decline of Flemish arms export in 2005: testing hypotheses*
Publicatie: Brussel, 5 oktober 2007

Adviesnota's

- *Enhancing cooperation to strengthen export controls*
Publicatie: Brussel, 23 januari 2007
- *Government support for military projects in Flanders*
Publicatie: Brussel, 26 februari 2007
- *Cooperation Agreement between the Government of Croatia and the Flemish Government*
Publicatie: Brussel, 7 mei 2007
- *Principles of good government in arms export control policies: the introduction of administrative time limits for the assessment of licences*
Publicatie: Brussel, 24 september 2007
- *Advice concerning the policy letter 2007-'08 of the minister competent for foreign arms trade*
Publicatie: Brussel, 12 november 2007

Jaarverslag

- *Annual Report 2006*
Publicatie: Brussel, 17 september 2007
ISBN 9789078864127 – 67 p.

Brochures

- *Conference report Peace and Economy*
Publicatie: Brussel, 20 januari 2007
- *Peace in Flanders*
Publicatie: Brussel, 2 oktober 2007
- *Conference report Peace in Flanders*
Publicatie: Brussel, 15 november 2007

#8

Overzicht activiteiten

- 12-20/01/2007 'De Europese rol in het Israëlisch-Palestijns conflict', Trebnitz
(bemiddelaar Tomas Baum)
- 15/03/2007 Voorstelling jaarrapport 'Vlaamse Buitenlandse Wapenhandel 2006',
Vlaams Parlement, Brussel
- 22-25/03/2007 'De Europese rol in het Israëlisch-Palestijns conflict', Talitha Kumi
(bemiddelaar Tomas Baum)
- 03/03/2007 'Het Vlaams Vredesinstituut', Vredeshuis Aalst (lezing Tomas Baum)
- 26/03/2007 Seminarie 'Flemish arms export policy in a European context',
Vlaams Parlement, Brussel (lezingen Sara Depauw, Nils Duquet en Geert
Castrick)
- 22/04/2007 Voorstelling Vredesinstituut op Vlaanderendag, Vlaams Parlement,
Brussel
- 28-29/05/2007 COST Action A 25 conferentie, Werkgroep 2&3, Nicosia
(lezing Nils Duquet)
- 31/05/2007 Voorstelling rapport 'Vrede in Vlaanderen', Vlaams Parlement, Brussel
- 12-15/09/2007 Pan-European Conference 'Making Sense of a Pluralist World' – Standing
Group on International Relations, Turijn (lezingen Tomas Baum,
Sara Depauw, Nils Duquet en Geert Castrick)
- 02/10/2007 Conferentie 'Vrede in Vlaanderen', Vlaams Parlement, Brussel
- 20-21/10/2007 'Annual Millennium Conference: Peace in IR' – London School of
Economics (lezing Tomas Baum)
- 26/10/2007 Conferentie 'Responsabilisering van bedrijven in conflictregio's en
landen met een zwakke overheid', Antwerpen (lezing Nils Duquet)
- 05/11/2007 Debat 'Pers in oorlogstijd. Objectief waarnemer of actief betrokken?' –
Rode Kruis Vlaanderen, Gent (panel met bijdrage Tomas Baum)
- 10/11/2007 Debat 'Na de koude oorlog de nano oorlog?', Festival Nano Nu, Vlaams
Parlement, Brussel (panel met bijdrage Tomas Baum)
- 24/11/2007 'Vrede of geweld, zit het in onze genen?' – Artsen voor Vrede en het
Vredescentrum, Antwerpen (lezing Tomas Baum)
- 03/12/2007 Werkbezoek Vlaamse vertegenwoordiging en ESSEC-IRENE,
Parijs
- 04/12/2007 Werkbezoek CERI (Sciences Po), Parijs
- 10/12/2007 'Technologie en geweld: de rol van wetenschappers in een machtspeel' –
Studium generale Universiteit Antwerpen (lezing Tomas Baum)

Colofon

Redactie:

Wies De Graeve
Tomas Baum

Lay-out:

Wendy Guns, Gramma nv

Drukwerk:

Drukkerij Sleurs

Brussel, juli 2008
ISBN 9789078864158

Het Vlaams Vredesinstituut werd bij decreet opgericht door het Vlaams Parlement als onafhankelijk instituut voor vredesonderzoek. Het Vredesinstituut voert wetenschappelijk onderzoek uit, documenteert relevante informatiebronnen, en informeert en adviseert het Vlaams Parlement en het brede publiek inzake vredesvraagstukken.

Vlaams Vredesinstituut
Leuvenseweg 86
1000 Brussel
tel. +32 2 552 45 91

vredesinstituut@vlaamsparlement.be
www.vlaamsvredesinstituut.eu